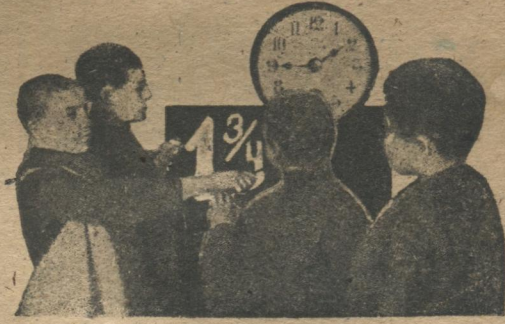

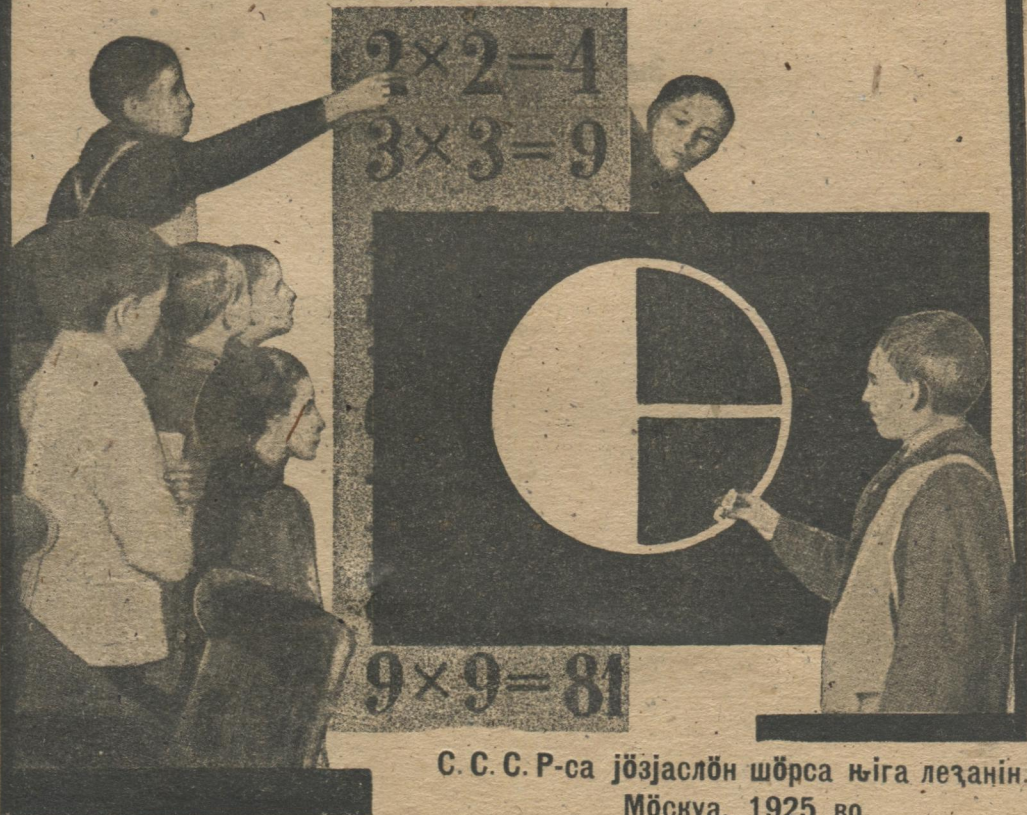
„Муыв эмбуртѳмјас ѳтувтчѳј!“

ГЛАЗЕНАП

АРТАЛѳМ

Мед-возза артавны велѳдан ѳга.

Н.Г.М.

С. С. С. Р-са јѳзјаслѳн шѳрса ѳга лезанѳн.
Мѳскуа, 1925 во

Објект
Ред
БИБЛИО

Глазенап
Зырянский задачник.

НА КОМИ ЯЗ.

АРТАЛӦМ

ЧӦТ ШКОЛАЛЫ МЕД-ВОЗЗА АРТАВНЫ ВЕЛӦДАН ЊИГА

Роч-вылыг лӧгӧдліс А. Н. Чеусова.

С. С. С. Р-са јӧзјаслӧн шӧрса ъига лезанін
МОСКВА—1925 во.

Книга набрана и отпечатана
в 1-й типографии Централь-
ного Издательства народов
С. С. С. Р. Москва, Николь-
ская. 10.

в количестве 5.000 экзempl.

Главлит № 31.877.

§1. Горњіјас.

Мед-возза серпас.

Кымын ныв татчө рісујтөма: өтi алі унжык?

Кымын каң тани: өтi алі унжык?

Кымын дөтiна тани: өтi алі унжык?

Кодыс унжык: нывпосөныс алі дөтiнаыс?

Кодыс унжык: нывпосөныс алі каңыс?

Кодыс ещажык: нывпосөныс алі дөтiнаыс?

Кодыс ещажык: нывпосөныс алі каңыс?

Ещa алі уна сар гөглөдлөны?

Ещa алі уна сар дозјас?

Ещa алі уна керка етенас керјыс?

§ 2. Кымын.

Мүд сөргас.

Петкөдлөј сымда чун:

кымын жүрөг сөргасын;

кымын кі нывлөн;

кымын сөд күрөг пі;

кымын жежыд күрөг пі.

Торјөдө сымда палыч:

кымын күрөг сөргасын;

кымын жежыд күрөг пі;

кымын сөд күрөг пі;

Виңитөј кабала выланыд сымда виң:

кымын жежыд күрөг пі;

кымын сөд күрөг пі;

кымын ставыс күрөг піыс;

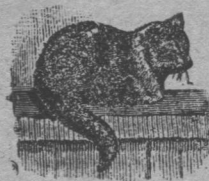
кымын паскөдөм борда күрөг пі;

кымын күрөг пі кокасө.

§ 3. Лыдлөн нїмјасыс да пасјасыс.

3-d сөргас.

4-d сөргас.

Öтi кан, 1.

Öтi көч, 1.

Нык вөв, 2.

Кујим лыс, 3.

Нол щак, 4.

Нол поре, 4.

Вит картупель мол, 5.

Нвајт чер, 6.

5-d сарпас.

6-d сарпас.

7-d сарпас.

8-d сарпас.

9-d сарпас.

10-d сарпас.

Гіжөј, кымын сін каңыслөн.

Гіжөј, кымын пел көчыслөн.

Вісталөј, кодлөн кокыс нол.

Важөј, меным кујим ыга.

Мыјкө мөдтор кујимбе важөј.

Вічнитөј кабала-выланыд кујим віч.

Лыд-дөј кымын чуң кіаныд.

11-öd сарпас.

Пасјалөј кабала-выланыд:

кымын гөрые еерпасын;

кымын ныв пуктыё;

кымын фетина ужалө градјорын;

кымын град лептөма пуктөм-вылө.

Челад, вайө ворсамө пуктыёмөн. Көјдысјас, тусјас пон-
дамө көзны.

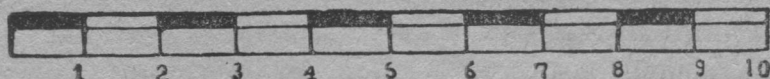
Лөёдөј кык поснөдик доз. Кыкнан дозјас пуктөј кык га-
ланка көјдысөн. Кымын көјдыс ковмас лөёдны?

Лөёдөј кык поснөдик доз. Кыкнан дозјас пуктөј 4 зөр
тусөн. Кымын зөр тус ковмас лөёдны?

Лөёдөј ноль поснөдик доз. Быд дозјө пуктөј 2 аңкыщөн.
Кымын аңкыщ ковмас лөёдны?

Лөёдөј 5 поснөдик доз. Быд дозјө пуктөј 2 аңкыщөн.
Кымын аңкыщ ковмас лөёдны?

§ 4. Өтлаасгитөм. Виъјас. Пельөсјас.

10 см.

12-өд еерпас.

Бостөј ноль пельөса палыч, төрјөдлөј сјёс еерпас-вылын-
моз-жө. Быд тор мед лөө 1 сантөметр-куъта.

Өнө виънитө кабала-выланыд 1 сантөметр-куъта. Мөдөс сы-
-куъта-жө виънитө.

Өтлаалөј кык 1 сантөметра палыч торјастө, пуктөј најөс
өтө виъ.

Өнө виънитөј кабала-выланыд 2 сантөметр-куъта виъ.

Пукталөј өтө виъө кујимнан 1 сантөметра палыч торјастө
дорыв, лөө 3 сантөметр.

Өнө виънитөј кабала-выланыд 3 сантөметр-куъта виъ.

Вундöј сунисые öтар помыс 4 сантiметр-куфта тор, мö-
дарыс 5 сантiметр-куфта.

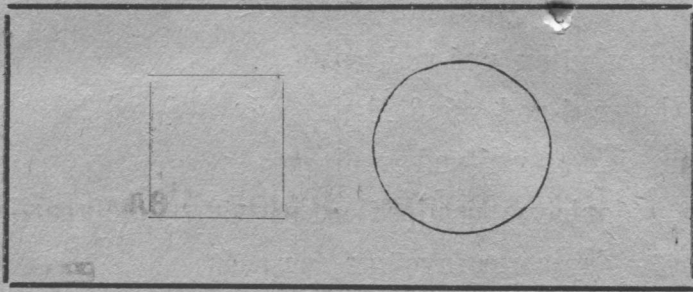
Öтi нольпелöса палыч тортö сувтöдöј водса палыч-вылас,
—доö пелöс.

Лöсöдöј мöд кык палыч торжыс сы-ыжда-жö пелöс.

Виңитöј кык виң, медым артмас пелöс. Пуктöј кык палыч
тор дорвыв öтi виңö. Öтлаасан инас сувтöдöј коймöд палыч.
Артмас кык пелöс, кыкнаыс öткодöс. Тацöм пелöсжасыс
пондасын шуеыны вескыд пелöсöн.

Лöсöдöј вескыд пелöс кык палыч торжыс.

§ 5. Квадратжас, кыщжас.

13-öд сөрпас.

Бостöј ноль öткуза палыч, течöј сөрпас-вылын-моз, медым
помжаснас лучкi мöда-мöд бердас инмöмыс артмасын вескыд
пелöсжас: тiжан артмас **квадрат**.

Öнi рiсуйтöј квадратсö. Ен термасöј, зiлöј бокжассö öтку-
заос вöчавны, мед пелöсжасыс вескыдöс лöбны.

Вундöј сецöм квадратсö кабаланыс.

Лöсöдöј квадрат 4 сантiметр-куфта палычжасыс. Быд палыч
квадратлөн лoас бок. Ыжыд-ö куфтаыс нöлынн бокыслөн?

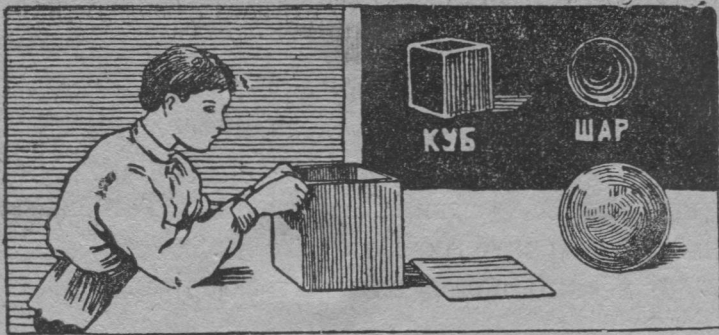
Школа садыд квадрат-код абу?

Мыј тi тöдäд квадрат-кодсö?

Кымиңтöј кабала-выланыд щажнöј блуд, лiбö гөгрöс чер-
ныла дозтö пуктöј. дор гөгöрыс виңитöј карандашнаныд, бое-
тöј бөр блудтö. Кабала-вылад тiжан артмöма **кыщ**.

Мыј ем кыщ-кодыс, вигталöј мем.

§ 6. Куб, сар.

14-д сарпас.

Кыз кабалыме вундөй 6 өткөд квадрат. Течөй најөс јаш-
щик-моз, кыз сарпас-вылын, — лоас **куб**.

Вежөсным мијан куб-көд абу?

Щај доз куб-көд абу? Мыјла абу куб-көд?

Віставлөј мем куб-көд торјассө.

Кублөн бокјасыс квадратјас, шүөны најө **гранјасөн**.

Гранлөн дорјасыс шүөны **дорышөн**.

Став дорышыс-ө кублөн өткүзта?

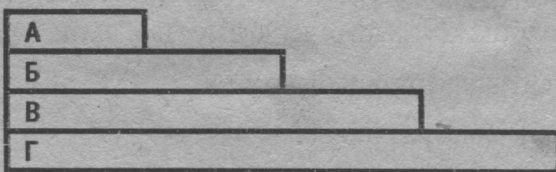
Став дорышыс-ө щај јашщиклөн өткүзта?

Со мач, гөгрөс. Сар—гөгрөс-жө.

Акаң јурыд гөгрөс абу?

Сарлөн бокјасыс пөлтчөмаөс.

§ 7. Кузта мурталөм да арталөм.

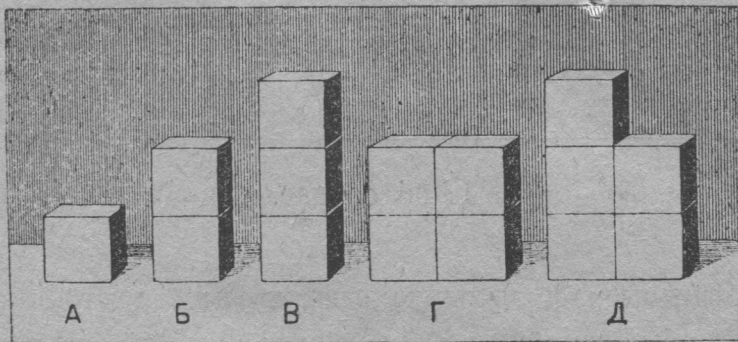

15-д сарпас.

1. Кымын сантөметр нөльпелөса палыч А кузтаын, нөль-
пелөса палыч Б кузтаын, нөльпелөса палыч В кузтаын?

2. Куз-ө нольпелөса палыч А?
3. Куз-ө нольпелөса палыч Б?
4. Куз-ө нольпелөса палыч В,Г?
5. Кымын чуң кыын?
6. Кымын морт серпас-вылын?
7. Кымын колк десатка жыңжын?
8. Вит қолк-шые-кө өтiс сојан, кымын колө?
9. Кымын колк десаткыын?

§ 8. Кымынөн уңжык.

16-öd серпас.

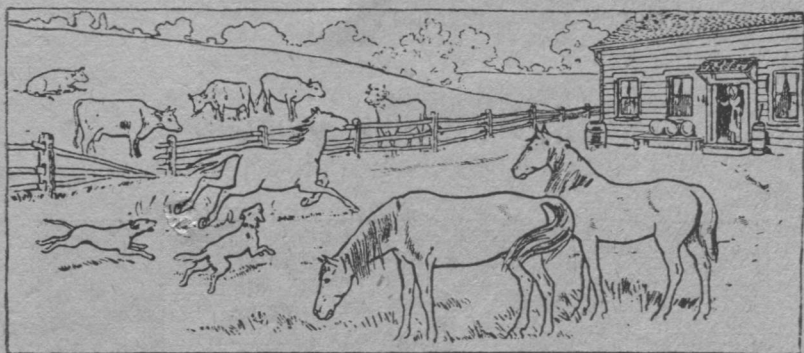
Квадратјасые вöчалöј 5 сикас течас А, Б, В, Г, д.

1. Кымын квадрат В-ын? Кымын квадратые артмöма Г? Кодарас уңжык квадратыс: Г-ас алi В-ас?
2. Кымын квадратөн Г-ас квадратыс уңжык В-дорөые? Ноль—кымынөн уңжык кујимые?
3. Кымын квадрат Б-ын? Кымын квадратөн Б-ас квадратыс уңжык А-дорөые?
4. Кымын квадратые течöма д-öс? Кымын квадрат Б-ын? Кодарас квадратыс уңжык: д-ас алi Б-ас?
5. Кымын квадратөн д-ын квадратыс уңжык Б-ые?
6. Кымын квадратөн В-ын квадратыс уңжык А-ые? Кымынөн кујим уңжык öтiе?

7. Кымын квадратөн d-ын квадратыс унжык B-ыс? кымынөн 5 унжык 3-ыс?

8. Кымын квадратөн d-ын квадратыс унжык A-ыс?

§ 9. Арталом дасөз.

17-öd серпас.

1. Кымыныс лоө урлы кайлыны пужжылөз, катөдны позяс 5 сус кол, быд кайлөмын-кө вермө катөдны өтө сус колөн.

2. Кымыныс лун-кежлө пукылад тэ пызан-сајө сојны?

3 Вермад-онө четчыштны өтө кок-јылад помеа 5-пөв?

4. Кымыныс лунын водлад уэны?

5. Вермад-онө 4-ыс помеа качөдны да кутны мач?

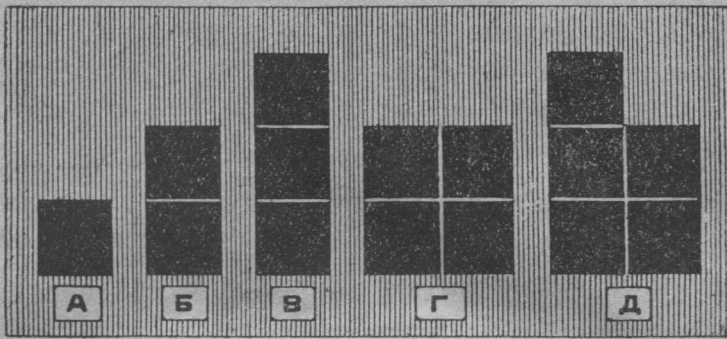
6. Вермад-онө крукастөг 3-ыс четчыштны гез-вомөн? Лептылөј кујимыс вескыд кинитө.

7. Лыд-өј, кымыныс ме лептыла шужга кіөс. Тувтчөј воэб 2 воэков, сесса бөрө—3.

8. Кымыныс часэ кучкас дас час асылын?

9. Кымыныс-нүн таво еормылінныд школаад? Кымыныс вежонын волад шкалаад?

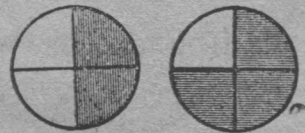
§ 10. Кымын-пөв унжык, кымынөн унжык.

18-öd ерпас.

1. Кымын А-код кубиксө колө бостны, мед артмас Б?
2. Кымын-пөв Б течас ыжыджык А-ыг?
3. Кымын кубикөн Б течас ыжыджык А-ыг?
4. Кымын Б-код течас позө вочны Г течасыг?
5. Кымын-пөв течас В ыжыджык течас А-ыг?
6. Кымын-пөв течас Д ыжыджык течас А-ыг?
7. Кымын кубикөн течас Г ыжыджык А-ыг?
8. Код течас кык-пөв ыжыджык Б-ыг? Код течас З-өн ыжыджык А-ыг?
9. Мыжён абу өткодөе течас А да Б?
10. Кымын кубикөн течас Г-лөн кубикыс унжык течас А-ыг? Кымын-пөв Г течасса кубик лыдыс унжык А течасса кубик лыдыс?

§ 11. Јукөн.

19-öd ерпас.

1. Кымынөд јукөн картупель моллөн шујгаладорас? Кыз пасјысө жынјыс, кыз лыддад $\frac{1}{2}$?
2. Кымынөд јукөн картупель моллөн ерпас шөрас?

3. Нолөд жүкөн мөд-ног кыкө шусө-оз? Кыз пасысө нолөд жүкөныс? Кыз лыд-дэд $\frac{1}{4}$?

4. Кодыс ыжыдык: жыныс али нолөд жүкөныс?

5. Кымынөд жүкөн вескыд-вывса кышас жежыд? Кымынөд жүкөн сөд сижө кышас? Кыз пасысө кујим нолөд жүкөныс? Кыз лыд-дэд $\frac{3}{4}$?

6. Кымынөд жүкөн картупел мол жындөн лоө нолөд жүкөныс быдса картупел молын?

7. Кымыныс колө бостны шүјга-выв ыжда жүкөнсө, мед лоас зонь картупел мол? Кымын жыныс артмө быдса тор?

8. Кымыныс колө бостны серпас шөрсә тор-ыжда жүкөнсө, мед лоас зонь картупел мол? Кымын нолөд жүкөныс артмө быдса тор?

§ 12. Кымынөд.

20-өд серпас.

1. Коді мед-возын сулалө?

2. Мед -воззасаныс пөчөыс (бабыс) кымынөд местаын сулалө?

3. Кымынөд местаын сулалөны: ныв, пон, кань?

4. Бөрладорсаңыс-кө лыд-дыны, коді мед-возын сулалө? Мөд местаас коді? Којмөдас? Нолөдас? Вітөдас? Шөрас коді сулалө?

5. Вескыдладорсаңыс-кө лыд-дыны, мөд местаас коді сулалө?

6. Шүјгаладорсаңыс мед-возза местаас коді сулалө? Мөд местааас сыладорсаңыс-жө коді сулалө?

7. Kоди пукалö текöд ортчөн веекыдладорад? Kоди тееаң мед-ылица мортыс веекыдладорад?

8. Kоди шужгаладорад коймöд мортыс тееаң пукалö? Kој-мöдыс веекыдладорад? Kоди мышкад пукалö?

9. Кывлывлид-енö-на кореö — веекыдладор, шужгаладор?

10. Tödad-өнö, мыј нима мед-воzza луныс вежонын?

11. Тијан возын гөгыльжасыс течема сурја. Боетöј öтi гөгыль, шуöј **öтi**, гижöј 1. Боетöј мөд гөгыль, шуöј **кык**, гижöј 2. Бое-тöј нöшта öтi гөгыль, шуöј **кујим**, гижöј 3. Бара öтi гөгыль бое-тöј, шуöј **кoль**, гижöј 4. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј **вит**, ги-жöј 5. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј **квaйт**, гижöј 6. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј **сизим**, гижöј 7. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј **көкјамыс**, гижöј 8. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј **öкмыс** гижöј 9. Нöшта öтi гөгыль боетöј, шуöј дас, гижöј 10.

12. Течöј гөгыльжастö бөр мөд-мөд-вылас. Öни боетöј öтiöс, шуöј: тајö **мед-воzza**; менам **öтi**.

13. Боетöј мөд гөгыль, шуöј: **мөд**, менам **кык**.

14. Боетöј нöшта гөгыль, шуöј: тајö **којмөд**, меңам **кујим**.

15. Боеталöј öтi гөгыльөн помöзыс, шуалöј воzza-мозыс.

§ 13. Лыд кызöз.

1. Боетöј 9 палыч, сөдтöј на-динö нöшта öтiöс, көрталöј ставсö öтлаö: лoас чукöра **дас**, 1 **дeсатка**.

2. Боетöј нöшта öтi палыч, шуöј: **дас öтi**. Мыј сiјö дас öтiыс петкөдлö?

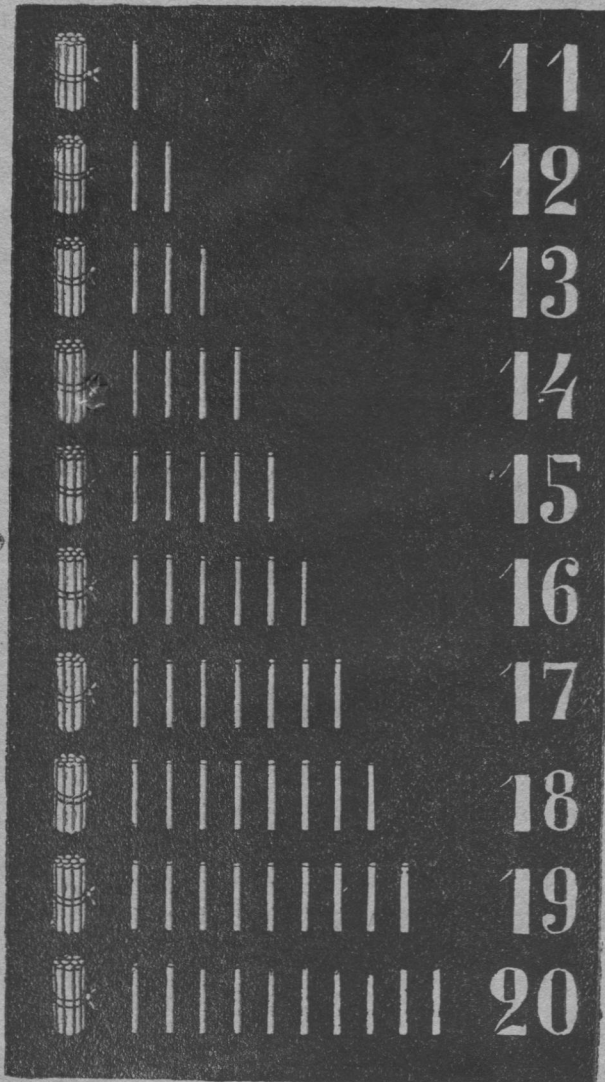
3. Боетöј нöшта öтi палыч, шуöј: **дас кык**. Мыј дас кыкыс, петкөдлö?

4. Боетöј нöшта öтi палыч, шуöј: **дас кујим**.

5. Боетöј 10 палыч iли дeсатка (öтлаö көрталöм палычжастö), гижöј 10. Мыј сiјö 10-ыс лö?

6. Боетöј 1 дeсатка палыч да нöшта öтi палыч, гижöј 11. Мыј сiјö лö 11-ыс?

7. Бостөј 1 десатка палыч да нөштә 2 палыч, гижөј 12.
Мыј сійө 12-ыс лөб?

21-өд серпас.

8. Бостөј 1 десатка палыч да нөштә 3 палыч, гижөј 13.
Мыј сійө 13-ыс лөб?

§ 14. Вузасөмөн ворсөм.

22-өд серпас.

Общественнөй лавкаө вайөмаөе еоркнi, кушман, лук да морков. Ставсө көрталөмаөе вiтаөн да дасаөн.

1. Ваңа, те пондан јуклыны кушман. Быд нөбасыелы колө сетны 11 кушманөм. Кыз те кутан сетавны?

2. Миша, те пондан јуклыны еоркнi. Быд нөбасыелы колө сетны 13 еоркнiөн. Кыз кутан сетавны?

3. Маша, те пондан јуклыны лук. Быд нөбасыелы колө сетавны 17 лукөн. Кыз кутан сетавны?

4. Таңа, те пондан јуклыны морков. Быд нөбасыелы колө сетны 19 морковөн. Кыз кутан јуклыны?

§ 15. Лыд кызсаң соўз.

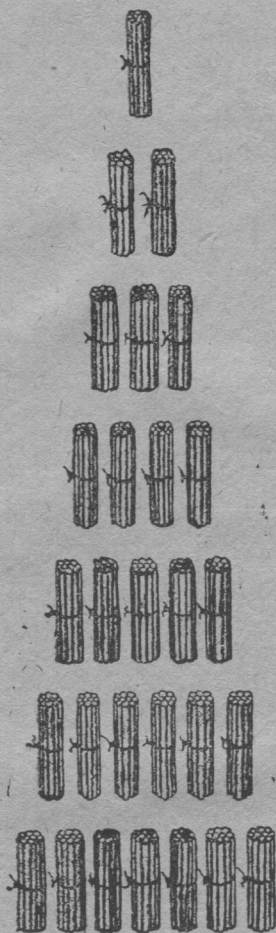
1. Бостөј 19 палыч (1 десатка да 9 палыч); содтөј нөшта 1 палыч. Дассө бара көрталөј өтiлаө; лоас тiјан кык көртөдын кыклаын 10 палычөн, ставыс кыз. Мыј сiјө кызыс лөб? Кыз кызыс гiжөб? Гiжөј кыз: 20.

2. Содталөј өтi палычөн, шуалөј: кыз өтi, кыз кык, кыз кујiм, кыз ноль, кыз вiт, кыз, квајт кыз сiзiм, кыз көкјамыс, кыз өкмыс.

3. Бостөј нөшта өтi палыч. Торја дас палычсө бара өтiлаө көрталөј. Тiјан лоас кујiм чукөр дас палычөн iмi 30.

4. Палычјастөг шуалөј лыд нiмјас 30-саң 40-өз; 40-саң 50-өз; 50-саң 60-өз; 60-саң 70-өз; 70-саң 80-өз; 80-саң 90 өз.

5. Бостөј 99 палыч (өкмыс чукөр дасөн көрталөмөс да 9 палыч торјөн), сесса нөшта 1 палыч сетчө содтөј. Торја

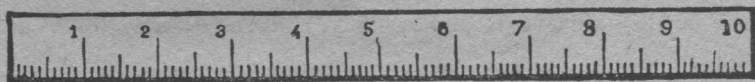

23-öd еерпас.

дассө бара өтөлаө көрталөј. Лоас тїјан 10 дөсатка. Көрталөј ставсө өтөлаө, лоас со.

6. Мыј сїјө еөыс лөө? Кыз гїжө еөыс? Гїжөј еө: 100.

§ 16. Візјас мурталөм.

24-öd еерпас.

1. Тїјан-возын 1 дөтсїметр-кузта лөнејка. Ыжыд-ө лөб кузтаыс 0-сан 5-өз?

2. Ыжыд-ө кузтаыс 0-сан 1-өз?

3. Кымын-пөв колө бостны кузтасө О-саң 1-өз, мед лоас кузта О-саң 2-өз? Кымын дөтсiметр дасөд жүкөны артмас дөтсiметр вiтөд жүкөн?

4. Кымын-пөв колө бостны кузта О—1, мед лоас кузта О—5? Кымын дасөд жүкөны артмө дөтсiметр жың?

5. Кымын-пөв колө бостны кузта О—1, мед лоас дөтсiметр? Кымын дасөд жүкөны артмө дөтсiметр?

6. Кымын-пөв колө бостны кузта О—2, мед лоас кузта О—4? Кымын вiтөд жүкөны артмө дөтсiметр жың?

7. Кымын-пөв колө бостны кузта О—2, мед лоас дөтсiметр? Кымын вiтөд жүкөны артмө дөтсiметр?

8. Рисујтөј кабала-выланыд дөтсiметр-кузта леңејка, виҗнитөј сiјөс серпас-серти шөрөдыс, дасөд жүкөнөдыс, сесса вундөј. Вөчөј бура, термастөг, мед зик стөч вөли, серпас вылын-код.

9. Кабала-выланыд гижнитөј дөтсiметр-кузта виҗ; вiтөд жүкөн-кузтаыс, жың-кузтаыс.

10. Гижнитөј виҗ 3 дөтсiметр-кузта; кујим вiтөд дөтсiметр жүкөн-кузта; 3 дөтсiметр жың-кузта.

11. Гижнитөј виҗ 1 дөтсiметр да дөтсiметр жың-кузта, илi дөтсiметрөн жыңјөн-кузта. Кымын дөтсiметр жың лоө гижнитөм виҗын?

12. Гижнитөј виҗ дөтсiметр да вiтөд жүкөныс-кузта. Кымын вiтөд жүкөн лоi сен ставыс?

13. Гижнитөј виҗ дөтсiметр да дасөд жүкөныс-кузта. Кымын дасөд жүкөн лоө виҗас?

14. Гижнитөј виҗ, кузтаыс мед вөли дөтсiметр жың, вiтөд жүкөныс да дасөд жүкөныс-кузта. Кымын дасөд жүкөн лоө виҗас?

15. Мурталөј кузтасө да пастасө тажө ыҗаыслыс.

§ 17. Кушөмкө торјаслыг кузта мурталөм.

1. Дөтсiметр-кузта леңејкаөн муртавын жоҗлыг кузтасө кокни абу?

2. Вундөј кабала 1 дөтсiметр паста да 10 дөтсiметр-кузта. Быд дөтсiметр-бөрын виҗнитөј вомөна виҗөн. Мед-возза виҗ

помас гижөј 1, мөдас—2, којмөдас—3, с. в. 10-өз. Тијан артмас метр.

3. Мурталөј пызанлыг жујтасө. Мурталөј кујтасө да пастасө вежөслыг.

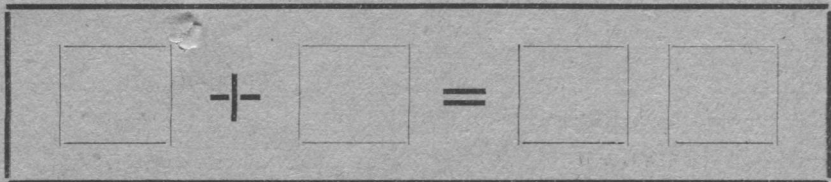
4. Кыз ескө мурталад вежөслыг жујтасө? Метрөн муртавы жујды инјас кокні абу?

5. Өтлаалөј 10 метр-кујта кабала торјас; тијан лос **декаметр**?

6. Адзывлід-енө коркө декаметрөн муртасөм лавкајасын?

7. Кокні лоө оз муртавы декаметрөн школаа ісполкома кост.

§ 18. Содтөм.

25-өд серпас.

2, ¹/₁

1. Бостөј кык кубік, пуктөј најөс ортчөн; сесса өтлаалөј. Уна-ө лоө өтї да өтї? Кымынөс колө содтыны өтї-дінө, мед лос кык.

2. „1 да 1 лоө 2“ гижө со кыжі 1+1=2. Өтї лыдпас -дінө-кө содтысөө мөд, мөд воэвылас гижө крест +. Нимыс сылөн содтан пас ілі **плус**. Содтасөм-бөрын лоөм лыдыс шусө **суммайн**. Сумма воэвылын пуктысөө пас—кык віз =. Тајө кык візыс петкөдлөны: лос-пө, лібө өтыжда, шубны **өтыжда** петкөдлан пасөн.

3. Кык візөн = өтлаалөм лыдјас лөбны зік өткөдөс. 1+1=2: кык віз өтарас і кык віз мөдарас өтмындайн. Содтасөм лыдысөө со кыжі:

Өтї да өтї лоө кык; лібө: өтї дінө-кө содтам өтїөс, лоө кык; лібө: сумма кык өтїлөн лоө кык.

Шунысө со позө уна-ног, гижө пыр өтмоза: 1+1=2.

4. Деҗиналөн кыкнан кiас өтi карандашён. Кымын карандаш сылён ставыс?

5. Володалён өтi бабкыс кiас, мөдыс—жожын. Јуалөј та-јылыс мыжкө, вiеталөј уна-ө лоас.

6. Лөсөдөј задача, мед ковмас вöчны $1+1=2$ -вылө.

3, $\frac{2}{1}$

1. Бостөј кујим кубик, вöчөј сее кык еурја. Кымын кубикөн лоө быд еурјаын?

2. Вöчөј еурја кујимнан кубикыс. Уна-ө лоө 2 да 1?

3. Вiеталөј кушөм кык лыд öтлаалöмыс лоө 3.

4. Арталөј, кушөм лыд ковмас шуны јуасан пас-пыд-ды, мед кык вiч öтар-мөдарас лоө öтмындаөн: $1+?=3$; $2+?=3$.

5. Машалөн вöли 1 акаң. Чојыс етеис сылы нөшта 1 акаң. Кымын акаң лоi Машалөн?

6. Дуңалөн кiас өтi шаңга, ноцјас 2. Јуалөј мыжкө та-јы-лыс; вiеталөј, уна-ө лоө?

7. Лөсөдөј задача $2+1=3$ -вылө.

8. Гижнiтөј вескыд вiч. Пасјөј помсаңыс 1 саңтiметр, сысан мурталөј нөшта 2 саңтiметр. Кымын саңтiметр-кузта лоi мур-талөм?

9. Тöрыт дашалөн мамыс 2 метр дөра кыма, талун 1-өс. Кымын метр дөра сiјө кыма ставсө?

4, $\frac{2, 3}{2, 1}$

1. Бостөј 4 кубик, вöчөј кык öтжузта еурја. Кымын куби-көн лоi быд еурјаын? Кыкыс да кыкыс уна-ө лоө?

2. Öтi еурјасыс öтi кубиксö бостөј, пунктөј мөд-вылас. Кы-мын кубикөн лоi быд еурјаын? Уна-ө лоө 1 да 3?

3. Вiетавлөј, кушөм кык лыдјас öтлаалöмыс лоө 4.

4. Опон Петыр нөбiс кык кöлышка кöлач. Öтi кöлышкаыс 1 кiлограмм, мөдыс 3. Кымын кiлограмм кöлач нөбiс Петыр?

5. Анна мамыскөд летчiсны карө нөбасыны. Карыс вöли 2 кiлометр-сајын. Нөбасөмаде мыј-еурө. Рытнас бöргортаныс лөктiсны. Кымын кiлометр ветчiсны најö бөра-воза?

6. Лёсөддөј задача, вöчны $1+3=4$. Јуалөј, вiеталөј.

5, 3, 4.
2, 1.

1. Бостөј 5 палыч, јукөј кык-пелө отмындаөнжык. Кымын палыч лоө быд чукöрын? Уна-ө лоө 3 дiнө-кө содтан 2-өс?

2. Ичөтжык чукöреыс бостөј өтi палыч, пуктөј мөдас. Кымын палыч öнi лоi быд чукöрын? Нољ да 1-ыс уна-ө лоө?

3. Виеталөј, куцöм кык лыдјас отлаалöмыс лоө 5.

4. 5 палыч јукны кык чукöрö отмындаөн оз поз, 4-өс позö. 5 шүсö гөгрөстөм лыдөн, 4—гөгрөс лыдөн, 2—гөгрөс лыд-жö.

5. Öлга керис кык наберушка картупель, Лиза 3-өс. Кымын наберушка картупель керисны најö кыкөн?

6. Ичөт јашщикö тувјалисны 2 көрттув, ыждыас—3. Кымын көрттув тувјалисны кык јашщикö?

6, 3, 4, 5.
3, 2, 1.

1. Кујим шыр вöли коснаң јiрöны. На-дiнө локтiс нöшта кујим шыр. Кымын шыр лоi ставыс?

2. Бостөј 6 кубик, вöчөј наыс кык отыжда еурја. Кымын кубикөн лоө быд еурјаын? Уна-ө лоө 3 да 3?

3. Öтi еурјаыс өтi кубик пуктөј мөд чукöрас. Кымын кубикөн лоi öнi быд еурјаын? Уна-ө лоө 4 да 2?

4. Ичөтжык еурјаыс нöшта өтi кубик бостөј, пуктөј ыжды-дзыкас. Кымын кубикөн лоө öнi быд еурјаын. Уна-ө лоө 5 да 1?

5. Куцöм кык лыдјас отлаалöмыс лоө 6?

6. Јуасан пасјас-пыдди пукталөј лыд пасјас, сöмын мед отыкдаыс оз торкыс: $3+?=6$; $4+?=6$; $5+?=6$; $1+?=6$; $2+?=6$.

7. Öгрö төтка вузалöма 3 кiлограмм аңкыщ, гортсаыслы еојны сымда-жö колöма. Кымын кiлограмм аңкыщ сылөн вöлöма?

8. Мед-воцда восајас велөдчöны школаын 4 часөн лун, гырысјас 2 часөн унжык. Кымын час велөдчöны школаын гырыс велөдчысјас?

9. 6—гöгрöс лыд: сijöс позö жуены кык-пелö öтмындаөн. Бостам 6 карандаш: позö јукны 2 мортлы 3 карандашөн кык-наныслы. Позö-оз сiз 5-öс јукны? Кущöм 5-ыс?

7. 4, 5, 6.
2, 2, 1.

1. Бостöј 7 палыч, јукöј кык-пелö öтмындаөнжык. Сесеа вöчöј кыз 6 кубиккöд вöчалид. Вiсталöј, кущöм лыдјас позас öтлаавлыны кыкөн-кыкөн, мед лоас 7? 7-ыс гöгрöс али гöгрöстöм лыд?

2. Вiсталöм кык лыдјастö гижöј содтан да öтыжда петкöдлые насјасөн.

3. Öтi телeгаөн вöрые вайисны кујим пощ, мöдөн 4. Кымын пощ вайисны ставесö?

4. Öшиң-улын быдмö кыз пу. Öни сijö 5 дeтcимeтp-жужта. Жужыд-ö лоас сijö, быдмас нöшта 2 дeтcимeтp-куза-да?

5. Васалөн кујим еоркнi, Надалөн 4. Кымын еоркнi кык-наныслөн?

8. 4, 5, 6, 7.
4, 3, 2, 1.

1. Бостöј 8 палыч, јукöј кык-пелö öтмындаөн. Кымын палычөн лöб быд чукöрын? Уна-ö лöб 4 да 4? Кöкјамысые кущöм лыд: гöгрöс али гöгрöстöм?

2. Öтар чукöреыс öтi палыч нүöј мöдас. Кымын палыч лöи öни быд чукöрын? 5 да 3 уна-ö лöб?

3. Iчöтжык чукöреыс нöшта öтi палыч нүöј мöдарас. Öни кымын палычөн лöи быд чукöрын? Уна-ö лöб 6 да 2?

4. Нöшта öтi палыч iчöт чукöреыс нүöј мöдас. Кымын лöи быд чукöрын? Уна-ö лöб 7 да 1?

5. Шура да Вера зöриз дозјас вежлалисны. 3 зöризлые вежисны-нин, кöлi нöшта 5 зöриз. Кымын зöриз налөн вöлöма?

6. Вiсталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмые лöб 8.

7. Коресöј лыдјас гижны јуасан пас-пыдди со кущöм вiзјасö; $4+?=8$; $5+?=8$; $2+?=8$; $1+?=8$; $3+?=8$.

■ **8.** 6 челаф ворсисны мачөн. Надинö локтисны нöшта 2. Кымын челаф лöи ставыс?

9. Проһалы 5 арӧс, чоҗыс Анбыс 3 арӧсӧн ыҗыдҗык. Кымын арӧс Анбыслы?

9, 5, 6, 7, 8,
4, 3, 2, 1.

1. Бостӧҗ 9 палыч, јукӧҗ кык-пелӧ ӧтмындаӧнҗык. Вӧчӧҗ сесса сӧҗ-жӧ, кыҗӧ и воҗҗајасыскӧд вӧчӧд. 9-ыс куҗӧм лыд: гӧгрӧс алы гӧгрӧстӧм?

2. Вӧстӧлӧҗ куҗӧм кык лыдҗас ӧтлаалӧмыс лоӧ 9?

3. Пӧла Опонлӧн 4 мӧс, ыҗыс 5-ӧн унҗык мӧссыс. Кымын ыҗ сылӧн?

4. Ӧгрӧ вурӧс дӧрӧмас 4 кӧҗ, ковтаас—5-ӧс. Кымын кӧҗ сӧҗӧ вурӧс ставсӧ?

5. 6 зонпосы да 3 нывпосы мунӧсны вотчыны. Кымын челад мунӧсны вотчыны?

10, 5, 6, 7, 8, 9,
5, 4, 3, 2, 1.

1. Бостӧҗ 10 палыч, јукӧҗ кык-пелӧ ӧтмындаӧн; сесса ӧти чукӧрӧс нуалӧҗ ӧти палычӧн мӧдас. Вӧстӧлӧҗ, куҗӧм кык лыдҗасыс артмӧ 10. Куҗӧм лыд 10: гӧгрӧс алы гӧгрӧстӧм?

2. Јолаалӧн вӧли 6 нӧга. Баҗыс сетӧс сылы јешӗӧ 4 нӧга. Кымын нӧга лоӧ Јолаалӧн?

3. Челад петӧсны мачасны. 8 мач петкӧдӧсны кӧрӧнкаын, 2-ӧс петкӧдӧсны кӧас. Кымын мач најӧ бостӧсны сӧрӧсныс?

4. Мӧшӧ Степанлӧн 5 лыетан мӧс да сымда-жӧ јалавӧч. Кымын јалавӧча-мӧса Мӧшӧ Степанлӧн?

5. Турӧҗас арнас сӧ кыҗӧ лебӧсны: воҗвылас 1, сы-бӧрӧа ӧрмыс. Лебӧны, быҗтӧ сӧд дора јоӧ пелӧс шывгӧ. Кымын турӧ вӧли чукӧрын?

11, 5, 4, 3, 2, 1,
6, 7, 8, 9, 10.

1. Бостӧҗ 11 палыч, јукӧҗ воҗҗа-моз кык-пелӧ. Ӧти чукӧрӧс став палычсӧ палычӧн-палычӧн нуалӧҗ мӧдас. Вӧстӧлӧҗ куҗӧм кык лыдҗас ӧтлаалӧмыс лоас 11. Куҗӧм лыд 11: гӧгрӧс алы гӧгрӧстӧм?

2. Вежӧҗ јуасан пасҗассӧ лыдӧн, сӧмын меӧ ӧтыҗдаыс оз торкӧс: $6+?=11$; $7+?=11$; $8+?=11$; $9+?=11$.

3. Керка вöчыелөн вöли кык плака: öтыс 6 метр-куза, мöдыс 5 метр-куза. Ыжыд-ö кузтаыс кык плакалөн öтлаын?

4. Леңинкареан Сыктывдин карö тöлын позö локны со кызи: 3 лун көрттүжöд, 8 лун вöлөн Јаренск вöлöет-пыр. Кымын лун тырмас локны тöлын Леңинкареан Сыктывдин карö?

5. Градјöрын 9 град картупель да 2 град галанка. Кымын град градјöрын?

12, 6, 7, 8, 9.
6, 5, 4, 3.

1. Бостöј 12 палыч, жүкöј кык-пелö öтмындаөн. Сесга öтi чукöреыс öтi палычөн нуалöј ставсö мöдас. Виеталöј, куцöм кык лыдјас öтлаалöмыс лöб 12. Куцöм лыд 12-ыс: гöгрöс алы гöгрöстöм?

2. Дорыс öтi лунö шынаалöма 8 гöгыл, мöдö 4. Кымын гöгыл шынаалöма сiјö кык лунөн?

3. Öтi виç-вылын куртöма сизим жүр турун, мöдын 5. Кымын жүр турун куртöма кык виç-вылын?

4. Кык му-вылын Спiра Петырлөн вундöма 6 суслан сүөн. Кымын суслан сү вундöма кыкнан му-вылас?

13, 7, 8, 9.
6, 5, 4.

1. Бостöј 13 палыч, вöчöј сiç-жö, кызи i воççајасыскöд вöчид. Виеталöј, куцöм кык лыдјас öтлаалöмыс лöб 13, сувтад 9 да 4 шүөм-бöрын.

2. Габö Мiкулдөн 7 мöс, Габö Прокöлөн 6. Кымын мöс кык крестанiнлөн?

3. Кöза му небзöдны колö 9 дод кужöд, градјөр—4 дод. Кымын дод кужöд колö ставыс?

4. Куцöм озыр Татö Петыр: 5 поре вузалис, 8 гортас колi. Кымын поре сылөн вöлöма?

14, 7, 8, 9.
7, 6, 5.

1. Бостöј 14 палыч, жүкöј öтыжда кык чукöрö. Виеталöј став гоз лыдсö, кодјасöс öтлаалöмыс лöб 14.

2. Сыктывдин каро ва воеём - бөрын мед - возза лунае воіс 7 парокод, мөдас—сымында-жө. Кымын парокод воіс кык лунөн?

3. Исполкомын пекнїчао ужалісны 8 час, субботао 6 час. Кымын час ужалісны сен кык лунөн?

4. Кола да Пета ветлісны вуграсны. Колалы шедөма 9 жорш, Петалы 5. Кымын жорш ваісны кыкөн?

15, 8, 9. 7, 6.

1. Бостөј 15 палыч, јуклөј уна-ног, сөмын мед некор оз вескав өтї чукөрө 9 палычыг унжык. Вісталөј, кушөм кык лыд-јас өтлаалөмыг лоө 15. $\text{Cyrdöj } 9 \text{ da } 6\text{-ын.}$

2. Гїжөј кык-кымын віз гоз лыдјас, кодјасөс өтлаалөмыг лоө 15?

3. Грїшалөн вугыр шағин чегөма: өтї, торјыс лоөма 7 детсіметр-куза, мөдыс 8 детсіметр-куза. Куз-ө вөлөма сылөн вугыр шагыс?

4. Отар берег-пөлөн нүжөдөма 9 метр-куза тыв, мөдарөдыс 6 метр-куза. Кузөс-ө лооны кык тывјыс өтлаын?

5. Щај јуігөн мамө ваіс кык блуд шағга: өтїас вөлі 6 рыска шағга, мөдас 9 пыза шағга. Кымын шағга вөлі кык блудын?

16, 8, 9. 8, 7.

1. Бостөј 16 палыч, јуклөј уна-ногөн кык пелө. Вісталөј став гоз лыдө кыз јуклід. $\text{Cyrdöj } 9 \text{ da } 7\text{-бөрын.}$ Гїжөј віт-квајт гоз лыд, кодјасөс өтлаалөмыг лоө 16

2. Уна-ө лоө $8+8$?

3. Пывсан пачө вө-кежө колө 9 метр пес, рыныш ломтыны шупөдчїгөн—7 метр. Кымын метр пес ковмас пывсан пачө да шупөдчыны?

17, 9. 8.

1. Бостөј 17 палыч, уна ног јукөј кык-пелө, сөмын мед некор некущөм чукөрын 9 палычыг уна ез вөв. өтї чукөрас-кө 9 палыч, уна-ө лоө мөдас?

2. Гіжөй вiт-квайт гоз лыд, кодјасөс өтлаалöмыс лоö 17.

3. Гіжөй уна-ö лоö $8+9=?$

4. Керка вöчiгөн пелöсјасас из еујны кодјисны гу, мусö нуалисны: воъза лунас нуисны 9 телега, мöдас 8. Кымын телега му нујсны кык лунöн?

18, 9.

1. Бөстөј 18 палыч, јукөј кык öтыжда чукөрö. Кымын палычöн лоö быд чукөрын?

2. Уна-ö лоö $9+9=?$

3. Максiм кыскаліс кiрпич стрöјитчан iнö: воъза лунас нуис 9 дод, мöдас сымда-жö. Кымын дод кiрпич кыскіс сiјö кык лунöн?

4. 16 да 18 кушöм лыдјас: гöгрöс алі гöгрöстөм?

§ 19 Уна пöлöс задачајас.

1. Öтi му-вылыс воöма 6 кiлограмм шобдi, мöдыс 7 кiлограммөн унжык. Кымын кiлограмм [шобдi воöма мöд муыс?

2. Анна да Марја јарманга-вылын нөбöмаөс лента. Локтöмаөс гөртас, мурталöмаөс куътасö. Анналөн лентасы лоöма 8 дeтcимeтp-куъта. Марја лентасы 6 дeтcимeтpөн жеңыджык. Куъ-ö лента вöлöма Марјалөн?

3. Öтi курöглөн вöлі 8 пi, мöдлөн—7. Мöдыслыс пiјансö воъза-дiнас-жö вайісны. Кымын курöг пi лоi воъза курöг-дiнас?

4. Салдат летчö карö. Муніс сiјö 8 кiлöмeтp, колi мунны 9 кiлöмeтp. Кымын кiлöмeтp колö вöлöм сылы мунны?

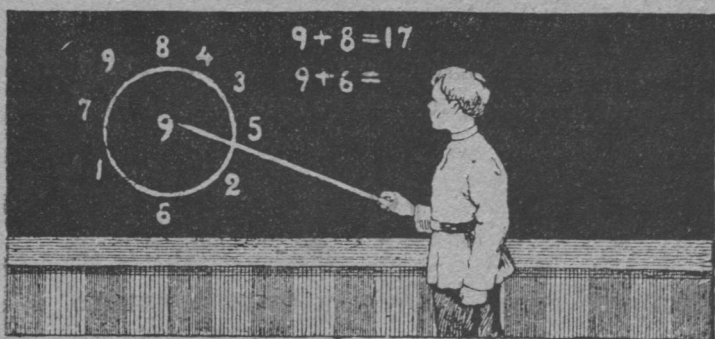
5. Наташалы 9 арöс. Кымын арöс лоö сылы 4 во-мыети?

6. Олалөн 8 серпас, Ваңалөн 6-өн унжык. Кымын серпас Ваңалөн?

7. Пуктöмаөс пöжны кымынкö колк. 9 колкыс петöма чiпан [пi, 4 колкыс абу петöмаөс. Кымын колк пуктылöмаөс пöжны?

8. Суседлөн вöлі 8 ык. Таво содöма 5 бала. Кымын ыжа-балаа лоi суседлөн?

§ 20 Содтавны велөдчөм да задачајас.

26-öd ерпас.

1. Индөј бедторјөн шөрсә лыдпассө да 8, өтлаалөј најөс; уна-ө лоө? Сесеә сиз-жө индалөмөн, 9-сө өтлаавлөј быд кыщов-бердса лыдпасскөд, виеталөј уна-ө лоө.

2. Гижөј шөрас 8. Возза-мозыс өтлаавлөј сижөс быд кыщов-бердса лыдпасскөд; виеталөј уна-ө лоас? Сиз вөчөј шөрас гижөмөн 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

3 Гижөј кабала-выланыд со кущөм гоз лыдјас; јуасан пазыс-пыдфыс пунктөј налыс суммасө

$9+8=?$

$7+6=?$

$8+8=?$

$8+6=?$

$6+9=?$

$5+4=?$

$7+7=?$

$7+5=?$

$7+8=?$

$9+6=?$

$6+6=?$

$6+4=?$

$5+6=?$

$4+4=?$

$9+9=?$

$8+4=?$

$8+3=?$

$5+7=?$

$5+5=?$

$7+6=?$

$3+7=?$

$3+8=?$

$3+9=?$

$4+6=?$

$3+3=?$

$2+2=?$

$7+4=?$

$5+5=?$

$4+5=?$

$4+9=?$

$4+7=?$

$4+8=?$

$9+7=?$

$4+3=?$

$9+5=?$

$5+8=?$

$1+9=?$

$1+8=?$

$1+7=?$

$1+6=?$

$2+3=?$

$2+4=?$

$2+5=?$

$2+6=?$

$1+7=?$

$2+7=?$

$1+8=?$

$1+9=?$

$2+8=?$

$2+9=?$

$3+4=?$

$3+6=?$

4. Матрөн төткәлөн 7 мөс, Öгрө төткәлөн 5 мөсөн унжык. Кымын мөс Öгрө төткәлөн?

5. Төрүт гөр відлыны волісны міжанö 9 морт, талун 5-өн унжык. Кымын морт воліс гөр відлавыны талун?

6. Челаф һөбісны кымынкө преңік. 9 преңік сее најö сојісны, да сымда преңік һөшта колі налөн. Кымын преңік најö һөблөмаөе?

7. Öтар туж-бокын 8 керка, мөдарас 7. Кымын керка кыкнан туж-бокас?

8. Öтілаын 9 песчіпас, мөдлаын 6. Кымын песчіпас ставыс?

9. Велөдчые өте лунө пуктөма 8 пу, мөд лунө 9. Кымын пу пуктөма сіјө кык лунөн?

10. Міжан школа јөрын 8 лөм пу да 7-пелые пу. Кымын пу школа јөрын?

11. Лөөдөј задача 6 өшін да 3 өшін-јылые; висталөј мыј жуаласны.

12. Лөөдөј задача „7 соркы да 3 соркы“-јылые; висталөј уна-ө лөб.

13. Лөөдөј задача „9 ыж да 8 ыж“-јылые; висталөј уна-ө лөб.

14. Лөөдөј задача „8 да 5 мешөк пыҕ“-јылые; висталөј уна-ө лөб.

15. Лөөдөј задача „4 да 3 наберушка щак“-јылые; висталөј уна-ө лөб.

§ 21. Задачajas уна лыд содталөм-вылө.

1. Піла Педөр му-вылын 5 суслан еу, Габө Натал му-вылын—7, Јепрем Иванын—16. Кымын суслан еу 3 му-вылын?

2. Ваңа вугыртис 4 чері, Міша—10 черіөн унжык сыые, Гріналы сөмын 3 чері шеді. Кымын чері шеді 3 јортлы?

3. Семөлы 11 арөс. Колә 3 арөсөн ыжыджык сыые. Кымын арөс Коләлы Кымын? арөс лөб сылы 4 во-мыети?

4. Öті лунө стантсіјасаң коллыеіс 12 вөв, мөдө—6, кој-мөдө—сөмын 5. Кымын вөв ветліс кујім лунөн?

5. Јөртөдө колөма колан воөа еу 3 мешөктыр. Öні сетчө кіетісны војдөр 5 мешөк, сөсса 10 мешөк еу. Кымын мешөк лоі јөртөдын?

6. 15 кілограмма пореѳс торјѳдісны щѳгѳдны. Өтi вежон-нын сiјѳ codi 3 кілограмм, мѳдын—2. Сѳкыд-ѳ лоi сiјѳ кык вежон-мысѳтi?

7. Плор ѳтi пелье пуге нѳщкiс 5 кілограмм пелье, мѳдыс—4-ѳс, којмѳдыс—6-ѳс. Кымын кілограмм пелье нѳщкiс сiјѳ кујiм пуге?

8. Урѳк-вылын классын пукалісны: мед-возза скамјаас 4 велѳдчыс, мѳдас—3, којмѳдас—4. Кымын велѳдчыс пукаліс кујiм скамја-вылын?

9. Крестанiнлѳн муыс кујiм јѳрын: ѳтi јѳрын 3 му, мѳдын 4, којмѳдын 4-жѳ. Кымын му сылѳн ставыс?

10. Өтi мортлѳн 6 мѳс, 1 ѳш да 4 вѳв. Кымын став скѳтыс сылѳн?

11. Өтi керкаын бат-мамыс-кынзi олѳны 7 челад да пѳрыс пѳч. Кымын морт став олысыс?

12. Ывлавылын тыдалѳны 4 пышкај, 4 рака да 3 гулу. Кымын лебач ставыс тыдалѳ?

13. Градјѳрын 6 град картупель, 3 град соркнi, 2 град морков. Кымын град став пунктасыс?

14. Вісѳмла Настѳнка мед-возза тѳлыснас ез волы школаѳ 3 лун, мѳд тѳлысын 2 лун, којмѳд тѳлысын 7 лун. Кымын лун сiјѳ ставсѳ ез волы?

15. Иванлун мѳдлунѳ летчiсны віз-вылѳ: 5 ыщкыс, 8 куртыс да 4 челад. Кымын морт летчiс віз-вылѳ?

16. Асылын мѳс сѳтѳ 6 стѳкан јѳв, лунын—4-ѳс, рытын—5-ѳс. Кымын стѳкан јѳв сѳтѳ сiјѳ лунтырѳн?

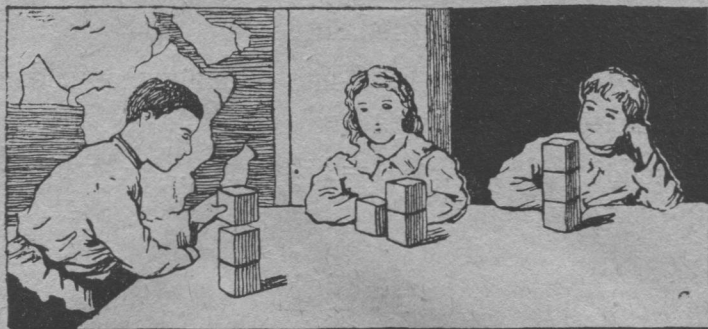
17. Крестанiн петкѳдiс кујѳд: ѳтi му-вылѳ нуис 4 дод, мѳдѳ 6-ѳс, којмѳдѳ 8-ѳс. Кымын дод кујѳд петкѳдiс сiјѳ кујiм му-вылѳ?

18. Кык дѳғина візѳны віз-вылын 12 мѳс, 1 ѳш, 5 ыж да 1 меж. Кымын лов најѳ візѳны?

19. Өнiсiмлѳн 2 мѳс, 1 вѳв, 1 кукањ, 7 ыж, 2 поре. Уна-ѳ скѳт ѳнiсiмлѳн?

20. Вања летчылѳма карѳ, нѳбасѳма 3 лавкаын: ѳтi лавкаын нѳбѳма 5 шайт дон, мѳдын 8 дон, којмѳдын 4 дон. Сылѳн ношта кѳлѳма 3 шайт. Уна-ѳ сѳм вѳлѳма Вањалѳн?

§. 22. ЧІНТӨМ.

27-öd серпас.

1. Уна-ö лөб, өтi кубiк дiнө-кө содтам нөштa өтi кубiк?
 2. Кымын кубiк колө содтыны 1 кубiк дiнө, мед лоас 2 кубiк?
 3. Кымын кубiк колас, 2 кубiкыг-кө 1-сө бостам?
 4. Кымын колас, 2-ыг-кө чiнтам 1-өс?
- Кыкыг чiнтыны 1-өс гiжө со кыҗи:

2—1.

Өтi лыдыг-кө чiнтыгө мөд, чiнтан-лыд воҗас гiжө пас—, шүгө чiнтанпасөн, минусөн. Код лыдыг чiнтыгө, сiҗө шүгө чiнанөн; код лыдөн чiнтөны, сiҗө шүгө чiнтыгөн. Чiнтөм-бөрын выл лыд лөысыг шүгө коласөн. Колас воҗвылас пуктыгсө пас: „=“. Чiнтөд вөчөм ставнас гiжө со кыҗи: $2-1=1$.

5. Наҗалөн вөли кык акаҗ. Өтiсө сiҗө сетiс чоҗыслы. Кымын акаҗ колi Наҗалөн?
6. Мишалөн вөли iчөтiк корө гоз; өтi корөсө сөҗөма көза. Кымын корө колi Мишалөн?
7. Лөсөдөҗ задача „ $2-1=1$ “-вылө; вiсталөҗ, мыҗ жуаласны.

$3, \frac{2}{1}$

1. Вiсталөҗ, кушөм кык лыд өтлаалөмыг лөб 3?
2. Уна-ö колө содтыны 1-дiнө, 2-дiнө, мед лоас 3?
3. Ыҗыд-ө лөб коласыг: $3-1$? $3-1$?
4. Ваҗалөн 3 өрөшкi. Кымын өрөшкi колас сылөн, өтiс-кө сетас Грiшалы?

5. Котралоны кужим кукаң: өти на-пыщкые мижан, мукöдыс суседлөн. Кымын кукаң суседлөн?

6. Öлөн Иванлөн 3 вöv; 2-нас ужалöны, мукöдыс гортас. Кымын вöv колöмаөе гортас?

7. Лөсөдöј задача „3—1=2“ - вылö, „3—2=1“ - вылö, висталöј мыј жуаласны.

4, ^{2, 3.}
2, 1.

1. Висталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмые лөб 3?

2. Кымынöс колö содтыны 1-dinö, 2-dinö, 3-dinö, мед лос 4?

3. Уна-ö колас: 4—2, 4—3, 4—1?

4. Вөвлөн кымын кок? Мөслөн кымын кок? Понлөн кымын кок? Мортлөн кымын кок? Нолькокајаслөн кымын кокөн унжык мортлөн-дорые?

5. Котлассаң Сыктывдин карö мөдөдöмаөе 4 баржа наң. Туј-вылас өти баржа жуғалöма, колöмаөе сјöс. Кымын наңтыра баржа воис карö?

6. Выл грездын 4 керка. 3 керка вевтöма төсөн, мукöдыс ізасөн. Кымын ізас вевта керка грездын?

7. Мишö Öлөклөн 4 чела; кыкые ныв, мукöдыс пи. Кымын пи Мишö Öлөклөн?

5, ^{3, 4.}
2, 1.

1. Висталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмые лөб 5? Гижöј сјöс.

2. Кымынöс колö содтыны 1-dinö, 2-dinö, 3-dinö, 4-dinö, мед лос 5?

3. Гижöј колассö: 5—4? 5—2? 5—1? 5—3?

4. Крестантин керкасö зонтыны пөрөдис 5 кер. 1 кер шитис төс-вылö; мукöднас вежис керка јурсö. Кымын кер мунис керка јур-вылас?

5. Январ төлысын омөл повөд-дасы вөли 5-ыс, певралын 3-өн ещажык. Кымыные омөл повөд-дасы вөли певрал төлысын?

6. Габö Петырлөн олöны 5-өн. Кыкөн на-пыщкые мунины щак вотны, мукöдыс колтчисны гортас. Кымынөн колтчисны гортас?

7. Кузур Јогорлөн нöбисны 5 мешök пыз. 4 мешök пыз-сö најö сөјисны-нин. Кымын мешök пыз нöшта колі налөн?

8. Гергејлы 5 арöс, чојыслы 3 арöс. Кымын арöсөн Гергеј ыжыджык чојеыс?

9. Öдa керис 5 куд картупель, сесса пондис нуавны најöс сарајас. Нуис 4 куд. Кымын көрчинка нöшта колі нуны Öдaлы?

6, 3, 4, 5.
3, 2, 1.

1. Висталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмые лöө 6? 6 лöөмсö 2 лыдые гижöј 3-ногөн.

2. Кымынöс колö содтыны 1-dinö, 2-dinö, 3-dinö, 4-dinö, 5-dinö, мед лöас 6?

3. Гижöј коласö: 6—3? 6—2? 6—5? 6—4? 6—1?

4. 6 литр јöлые 1 литр сывки бөстöмаөс. Кымын литр сывкиув јöлыс колöма?

5. Школа јорö пуктылöмаөс 6 пу, 4 пу төвнас кымöма. Кымын пу ловзöма тулыенас?

6. Паңалөн вöлі 6 еоркни; 3 еоркни сјö сөјис. Кымын еоркни сылөн колі?

7. Кык артель петисны гөрны. Öтi артельсылөн 6 вöв, мöдыслөн 4. Кымын вöлөн возза артельсылөн унжык мöдеыс?

8. Ужалысјас медагисны ужавны вежон-кежлö. Најö ужалисны-нин 2 дун. Кымын дун нöшта колі налы ужавны?

7, 4, 5, 6.
3, 2, 1.

1. Висталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмые лöө 7. 7 лöөмсö кык лыдые гижöј кујим ног.

2. Уна-ö колö содтыны 1-dinö, 2-dinö, 3-dinö, 4-dinö, 5-dinö 6-dinö, мед лöас 7?

3. Ыжыд-ö колас: 7—5? 7—3? 7—4? 7—2? 7—6?

4. Вежонын 7 дун. Вöскресеннајасö ми огö велöдчöј. Кымын дун велöдчам вежонын?

5. Миҗан сүгед вежонас 3 лун ужалö му-вылын, мукöдас вöрын; вöскресеннајасö шojтчö. Кымын лун вежонын ужалö сijö вöрын?

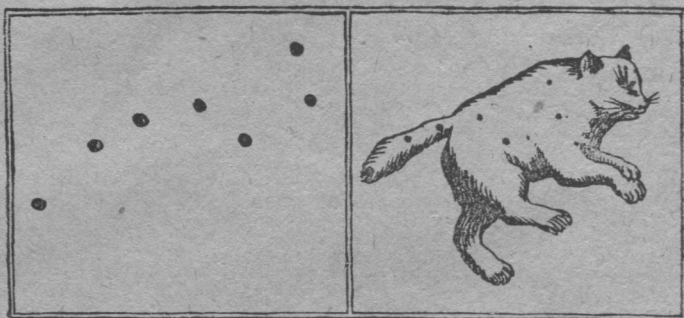
6. Семҗанын 7 морт. На-шые 3 челаф мунисны школаф. Кымын морт колi гортас?

7. Расын пöрөдöмафе 7 пу; на-пыщкые 3-сö вайöмафе гортас öнi дод-дын, мукöдсö-мöдын. Кымын кер вайöмафе мөд дод-дас?

8. Батö сетис мем 7 саңҗиме-метр-куҗта карандаш. Öнi сijö менам сöмын-нин 3 саңҗиме-метр-куҗта. Кымын саңҗиме-метр-куҗта карандашöј бырöма?

9. Исполкomeаң ыстисны карö 7 дод-наң: 6 дод-дас вöли еу, мукöдас—зөр. Кымын дод- зөр ыстисны карö?

10. Курöглөн вöли 7 пи, на-шые 2-öс гусалöма варыш. Кымын пи колi курöглөн?

28-öd серпас.

Сiҗима козув.

11. Сiҗима козув чукöрын 7 козув; 4 козувые тушаас, мукöдыс бöжас. Кымын козув бöжас?

8. 4, 5, 6, 7.
4, 3, 2, 1.

1. Висталöј, кушöм кык лыдјас öтлаалöмые лөб 8. 8 лөбсö 2 лыдые гижöј уна-ногөн.

2. Ыҗыд-ö лөб коласыс: 8—4? 8—4? 8—1? 8—7? 8—2? 8—5?

3. Кымынöс колö сөдтыны 3-динö, 5-динö, мед лөас 8?

4. Кык лыд-пыщкыс ыжыджыкыс 8; ыжыджыкыс-кө ічөт-сө чінтан, колас 3. Ыжыд-ө мөд лыдыс?

5. Кымын шажт колө сөдтыны 2 шажт-дінө, мед лоас 8 шажт?

6. Кык мешөкын 8 кілограмм сов; өтiас 4 кілограмм сов. Кымын кілограмм сов мөд мешөкас?

9, 5, 6, 7, 8,
4, 3, 2, 1.

1. Вісталөј, кущөм кык лыдјас өтлаалөмыс лөө 9. 9 лөөмсө кык лыдыс гижөј уна-ног.

2. Кымынөс колө сөдтыны 3-дінө, 5-дінө, 6-дінө, 7-дінө, 8-дінө мед лоас 9?

3. Уна-ө колас: 8—2? 9—5? 9—4? 8—7? 9—1? 9—8?

4. Пелыс пу-вылын мед воҗза вонас быдмiс 9 роз пелыс. 3 розсө кокалісны лебачјас. Кымын пелыс роз колі аслыным?

5. Рынышным 3 метр-куҗта, гумланым 9 метр-куҗта. Кымын метрөн рыныш жеңыджык гумлаыс?

6. Толалы сурөма 5 сахарнөј гөб, Наташалы 9. Кымынөс нөшта колө корены Колалы, мед лоас Наташа-мында-жө.

10, 5, 6, 7, 8, 9,
5, 4, 3, 2, 1.

1. Вісталөј, кущөм кык лыдјас өтлаалөмыс лөө 10. 10 лөөмсө кык лыдыс гижөј уна-ног.

2. Востөј өтi 10 палыча көрталөм чукөр, разөј сiјөс. Öтi палыч торјөдөј; уна-ө колiс чукөрад? Торјөдалөј өнi пыр 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 палычөн, быд торјөдөм-бөрын вісталөј, уна-ө колө чукөрө?

3. Гижөј, уна-ө колас: 10—1? 10—4? 10—7? 10—3? 10—9? 10—8? 10—5? 10—6?

4. Мiтө Мiкуллөн 3 мөс, Мiтө Мiшкаыслөн 10. Кымын мөскөн Мiшкаыслөн унжык?

5. 10 капуста көјдысыс 4 чүжі-һын. Кымын көјдыс ез-на чуж?

6. Һур віҗ ыщкiсны 10 часөн. Öбөддөҗ ыщкiсны 5 час. Кымын час ыщкiсны өбөд-бөрын?

7. Өтi гырҥичын 10 стöкан jöv, мöдын 5. Кымын стöкан jöv колö содтыны мöд гырҥичас, мед щöц лоас 10 стöкан.

8. Мунiс зев ыжыд төвныр (ураган); 10 гырые кыҥыге колi сувтсаөн сöмын 3. Кымын кыҥ пөрөдöма төвныр?

9. Агҥяјалы колö мынтыны лавкаö 6 шайт; сылөн 10 шайта кабалаң сөм. Кымын шайт сөтасны сылы здача?

10. Колан во Јарö Мiкуллөн волöма 10 мешöк су, таво—8. Кымын мешöк суөн колан воса наҥыс вөлöма уңжык?

11, 6, 7, 8, 9. 5, 4, 3, 2.

1. Виеталöј, кущöм кык лыдјас öтлаалöмыс лөб 11.

2. Бостöј 11 палыч: öтi 10 палыча чукөр да торјөн 1-öс. Чинтыны-кө тас öтi палыч, оз i ков раҥны чукөрсө, тырмас көртавтöмыс, коҥас бурöщ 10 палыч—1 сөсатка: $11-1=10$. Ковмас-кө чинтыны кык палыч, сөсаткатö лөб раҥны. Коҥасыс сөк сөсаткаыс ещажык-ҥын лөб, торја палычјас колöны. Чинталöј 12-ыс 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 палычөн, шуалöј быд чинтöм-бöрын кымын колö. Сөсөа сөсаткасö бөр көрталöј. Виеталöј, уна-ö коҥас, 11-ыс-кө чинтам 10-öс?

3. Гiжöј коҥасјассө: 11—5?, 11—2?, 11—9?, 11—1?, 11—3?, 11—8?, 11—6?, 11—7?, 11—7?, 11—10?

4. Öтi позјын 11 курög, мöдын 4-өн ещажык. Кымын курög мөд позјын?

5. Кущöм лыд-дiнö колö сөдтыны 5-öс, мед лоас 11?

6. Кущöм лыд iчöt 11-ыс 4-өн?

7. Кущöм öтыжда-коф кык лыдыс лөб 11?

8. 11-ыс кущöм лыд: гögрöс алi гögрöстöм?

9. Ҧига печатајтан iнын 11 печатајтчан машiна; 7 машiнаөн печатајтöны гаҥет, мукöднас-ҥигајас. Кымын машiнаөн печатајтöны ҥигајас?

10. Öшiнүлө арын пуктiсны 11 öмiҥ куст; тулысенас ловчыс на-пыщкыс сöмын 9 куст. Кымын öмiҥ куст кулi?

11. Кущöм лыд колö содтыны 3-diнö, мед лоас 11?

12, 6, 7, 8, 9, 6, 5, 4, 3.

1. Вісталөй, кушом кык лыдјас отлааломыс лоө 12.

2. Бостөй 12 палыч—дегаткаөн көрталөм да кык палыч торјөн. Кыз сее чинтыны 1, 2, 3 палыч? Вісталөй, уна-ө колас быд чинтөм бөрын. 3 палыч чинтытөз, кыксо чинтөм-мыгті, дегаткасө лоө разны торјөдны став палычсө. Тыр дегатка оз-нын, ло, көлөны сөмын торја палычјас.

3. Гижөй уна-ө колас: 12—1?, 12—2?, 12—3?, 12—4?, 12—6?, 12—7?, 12—8?, 12—9?, 12—10?, 12—11?

4. Пуктөмаөе 2 кілограмм лук, воөма 12 кілограмм. Уна-ө содөма? Выл лукыс-кө 2 кілөграам лук колам көјдыс-вылө, кымын кілограмм лук колас сојны?

5. Öтi метр-кузта бефдыс-ко вундам 1 детсiметр-кузта тор, куз-ө колас бефдыс?

6. Выл вогаң олім 5 төлыс. Кымын төлыс нөшта колі во помастөзыс?

7. Паскыд-ө пөв колө пуктыны 6 детсiметра-паста пөв-бердө, мед лоас сiјо 1 метр-паста?

8. Кымын детсiметр-кузта колө вундыны 1 метр-куза гезыс, мед колас тор 7 детсiметр-кузта?

9. Кык суседлөн 12 скөт; отыслөн 6. Кымын скөт мөдыслөн?

10. Паңалөн вөлі 12 сар. Кымынөскө сiјо воштөма, колөма сөмын 8 сар. Кымын сар Паңалөн вошөма?

11. Нөбөмаөе көзны 12 кілограмм шабді. Возза луннас көзөмаөе 8 кілограмм. Кымын кілограмм шабді колөма көзны?

12. Сорыс Степан вонас 9 төлыс ужаліс карын, гожеа төлысјаснас гортас, дөревнаас. Кымын төлыс вонас Степан ужаліс гортас?

13, 7, 8, 9.
6, 5, 4.

1. Вісталөй, кушом кык лыдјас отлааломыс лоө 13.

2. Бостөй 1 дегатка да 3 торја палыч. Чинталөй сее воззамоз 1, 2, 3, 4... 12 палычөн. Быд чинтөм бөрын шубј колассө.

3. Гижөй уна-ө колас: 13—6?, 13—7?, 13—7?, 13—1?, 13—9?, 13—8?, 13—5?, 13—3?, 13—2?, 13—10?, 13—11?, 13—12?

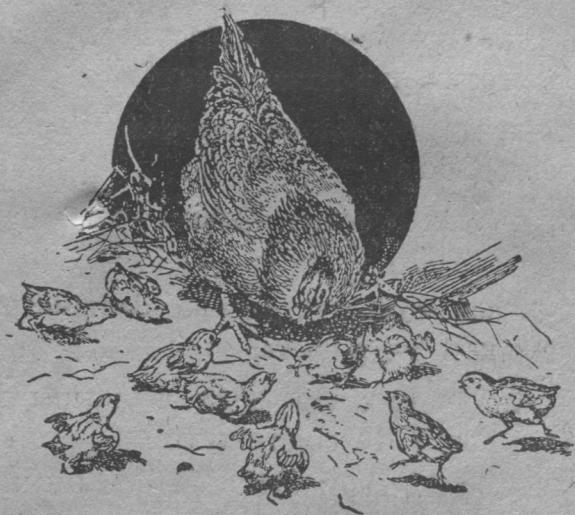
4. Мішалы 13 арөс. Кымын арөс вөлі сылы 4 во-сајын?

5. Нада вөчис 13 задача, Ода 3-өн ещажык. Кымын задача вөчис Ода?

6. Тола ваис 13 ҳоріқ; 5-өс еетіс чојјасылы, мукөдөө мамысылы. Кымын ҳоріқ еетіс сіјө мамысылы?

7. Пуктісны пөжны 13 колк. Петіс сөмын 6 курөг пі. Кымын курөг пі ез пет?

8. Катадөн 13 ақаң, Машалдөн 6. Кымын ақаңдөн Машалдөн ещажык Ката-дорыс?

29-öd серпас.

9. Курөг пөжіс 13 пі; 8-ыс сее лоіны петукјас. Кымын курог-пі сылдөн лоі?

10. Карө Проңа велөдчыны летчигөн Каталы вөлі 9 арөс. Проңа поналис велөдчөм, локтіс гортас,—Каталы 13 арөс-һың. Кымын во Проңа велөдчөма карын?

11. Мам көсјіс пуктыны пөжны 13 колк: лыд-дис-да сылдөн сөмын 9 колк, лоі воқөсавны сүгедкаысылы. Кымын колк сіјө воқөсалис?

14, 7, 8, 9.
7, 6, 5.

1. Вісталөј, кущөм кык лыд өтлаалөмыс лоө 14.

2. Бостөј көрталөм 1 десатка да торја 4 палыч. Чінталөј сее 1, 2, 3, 4... 13 палычдөн, віставлөј, кық чінталад, уна-ө колө быд чінтөм бөрын.

3. Кықі 14 палычыс чінтыны 5 палыч, мыј војдөр керны?

4. Гижөј, уна-ө колас: 14—7; 14—6; 14—3; 14—5; 14—2; 14—1; 14—9; 14—13; 14—4; 14—8; 14—10; 14—11; 14—12.

5. Кампет јашщик кыскө 14 кілограмм. Куш јашщикыс кыскө 4 кілограмм. Кымын кілограмм сен кампетыс?

6. Тулысын школаын быд вежонө бырө 6 кілограмм карасин, төлын 14 кілөграмм. Кымын кілограммөн төвнас караныс унжык бырө быд вежонын?

7. Классын 14 челас: 8 зонпосні, мукөдыс нывпосні. Кымын нывпосні классын?

8. Ужалысјас өбөд кадын дүгдөны ужалөмыс 12 часын. Обөдајтасны, шөјтчасны, сесеа луншөр-бөрын 2 часын, пөзө шуны-і 14 часын, бара сувтөны уж-вылө. Кымын час најө шөјтчөны өбөд кадын?

9. Сереговеаң пыжөн Сыктывдин карө вайөмаөе 14 мешөк сов. Совсө, гөраыс зев жүжыд-да, өтпырјөсө абу вермөмаөе катөдны. Войдөр катөдөмаөе сөмын 4 мешөк. Кымын мешөк көлөма пыжас? Сесеа мөдыс летчылігөн катөдөмаөе 5 мешөк; кымын колөма пыжас? Көжмөдыс воөмын-кө боетасны бара 5 мешөк, кымын мешөк сов колас пыжас?

15, 8, 9.

7, 6.

1. Вісталөј, кушөм кык лыдјас өтлаалөмыс лөө 15.

2. Вісталөј, кыз пондад чинтыны 15-ые 6-өс, 7-өс?

3. Гіжөј, уна-ө колас: 15—1; 15—3; 15—6; 15—8; 15—9; 15—10; 15—14; 15—13.

4. Обөдоз ужалысны 15 морт. Обөд-бөрын 5-өн дүгдисны. Кымын морт петіс ужавны өбөд-бөрын?

5. Паңалы школаын велөдчыны колө нөбны кабала. Кабалаыс сулалө 15 ур. Паңалөн сөмыс сөмын 10 ур. Кымын ур сылөн оз сузғы кабаласө нөбны?

6. Төдмавны чужана абу көјдысјас пукталөмаөе 15 дөзјө, 6 дозјө пуктөмаөе еу, мукөдас зөр. Кымын дозјө пуктөмаөе зөрө?

16, 8, 9.

8, 7.

1. Вісталөј, кущом кык лыдјас өтлаалөмые лоө 16. Гіжөј најөс.

2. Чінтөј 16-ые 6, 7, 8, 9, 10; быд чінтөм-бөрын шуөј колассө.

3. 16 метр-куҕа лантаые вузалөма 5 метра лента. Кымын метр колөма вузавтөм?

4. Максім дад гожјөдіс 16 ыж. Кымын ыжөс колө сылы вузавны арын, мед төвјөдны колас сөмын 7 ыж.

5. Котлассан сыктывдін карө воөма төварөн 16 баржа. Карас да сыктыв вожө разөдны колөмаөс 10 баржа төвар, мукод-сө ыстөмаөс Ежва-јылө. Кымын баржа төвар ыстөмаөс Ежва-јылө?

6. Казеннөј віз-вылө колө вөлі петны ыщкыны 16 мортлы; петісны сөмын 12-өн. Кымын морт ез пет?

7. Воклы 16 арөс, чојлы 12. Кымын арөсөн вокыс ыжы-дҕык чојыс? Кымын арөсөн чојыс томжык вокыс?

8. Спіра Петырлөн јөрас 16 град; 13 градае пуктөма кар тупел, мукодас—капуста да галанка. Кымын капуста да галанка град Спіра Петырлөн?

17, 8. 9.

1. Вісталөј, кущом кык лыдјас өтлаалөмые лоө 17.

2. Вісталөј, кыҕ пондад чінтыны 17-ые 8-өс, 9-өс?

3. Гіжөј јуасан пасјас-пыддыс кущом колө лыдјас, сомын мед өтыждаыс оз торкыс: 17—2=? 17—13=? 17—4=? 17—5=? 17—9=? 17—10=? 17—4=? 17—12=? 17—3=? 17—14=?

4. Візјас-вылын візөны мөсјасөс да ыжјасөс; мөсјасыс 17-өн, ыжјасыс 10-өн ещаджык. Кымын ыж візөны візјас-вылын?

5. Сыктывдін карө ежва-куҕа воіс 17 кер пур; 13 пурсө мөд лунас-жө мөдөдісны возө. Кымын кер пур колі Сыктывдін карө?

6. Кущом лыдыс колө чінтыны 13-өс, мед, лоас 4?

7. Пета подөн мөдөдчіс карө. Сылы вөлі колө мунны 17 кілометр. 8 кілометр мунөм-мысчі пукөіс шөјтчыны. Пука-

лө да арталө, кымын кілометр нөшта колі сылы мунны? Віс-талө ті сіјө.

18, 9.

1. Вісталөј, куцөм кык лыдјас өтлаалөмыс лө 18. Віс-талөј, кық ескө ті пондад чінтыны 18-ыс 9-өс?

2. Шура мачасіе; сіјө качөдліс мачсө 18-ыс, кутны вер-міс сөмын 9-ыс. Кымыныс сылы ез шед мачыс?

3. Колан во Мітө Мікуллөн бостөмаөе садөыс 18 кілог-рамм өмің; таво косвоысла сөмын 11-өс. Кымын кілограммөн өміңыс таво ещажык воөма?

4. Школа садын 18 лөмпу. Пісар садын 13. Кымын лөм-пуөн школа садын унжык пісар садыс?

5. Өті кујөда муыс чукөрмөма 12 суслан су. Мөдыс, зік-жө сыыжда муыс, кодөс кујөдалөмаөе томас-шлак сорөн— 18 суслан су. Кымын сусланөн унжык воөма наңыс томас-шлак сорөн кујөдалөм муыс?

6. Кар-шөрын 18 каменнөј, да 18 пу керка. Пөжар-бө-рын пу стрөјбаыс колі сөмын 1 керка, каменнөјыс 17. 1) Кы-мын пу да кымын каменнөј керка сотчөма пөжар-дырјі? 2) Кы-мын керкаөн каменнөјыс ещажык сотчөма пу-дорөыс?

19.

1. Чінтөј 19 палычыс 7 палыч. Колө оз раңны десатка, алы торја палычјас тырмасны?

2. Төдмалөј коләсө со куцөм кык лыдјасыс: 19—8, 19—2, 19—18, 19—11, 19—10, 19—5, 19—4, 19—14, 19—13, 19—6.

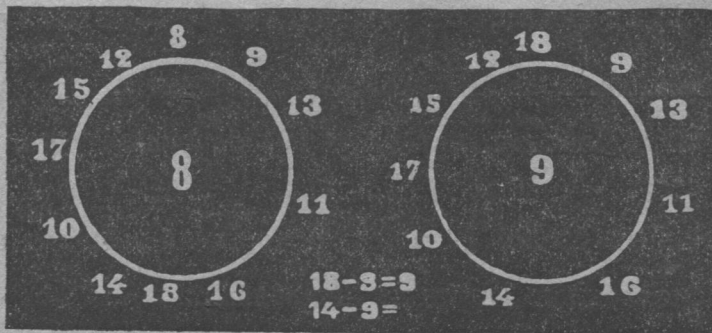
20.

1. Чінтөј 20-ыс 7-өс. Лоас бөстны 2 десатка, мөд ногөн-кө 20 палыч. Медым чінтыны сес 7 палыч, ковмас 1 десаткасө раңны, да 10 торја палычыс чінтыны 7-өс. Коләс 3. Мөд десаткаыс вөрзөдлытөм лө. Сіңкө 20-ыс 7-өс чінтөм-мысөті колө десатка—10 да $3=13$.

2.	<u>8</u> <u>— 7</u>	<u>6</u> <u>— 2</u>	<u>3</u> <u>— 1</u>	<u>7</u> <u>— 4</u>	<u>5</u> <u>— 4</u>	<u>8</u> <u>— 5</u>	<u>9</u> <u>— 6</u>	<u>4</u> <u>— 1</u>	<u>7</u> <u>— 3</u>
3.	<u>2</u> <u>— 1</u>	<u>8</u> <u>— 3</u>	<u>9</u> <u>— 2</u>	<u>5</u> <u>— 1</u>	<u>7</u> <u>— 6</u>	<u>9</u> <u>— 8</u>	<u>3</u> <u>— 3</u>	<u>4</u> <u>— 2</u>	<u>8</u> <u>— 6</u>
4.	<u>6</u> <u>— 4</u>	<u>9</u> <u>— 5</u>	<u>7</u> <u>— 4</u>	<u>8</u> <u>— 2</u>	<u>3</u> <u>— 2</u>	<u>6</u> <u>— 1</u>	<u>8</u> <u>— 4</u>	<u>7</u> <u>— 5</u>	<u>9</u> <u>— 3</u>
5.	<u>8</u> <u>— 4</u>	<u>9</u> <u>— 6</u>	<u>6</u> <u>— 3</u>	<u>7</u> <u>— 2</u>	<u>9</u> <u>— 8</u>	<u>6</u> <u>— 5</u>	<u>4</u> <u>— 3</u>	<u>5</u> <u>— 4</u>	<u>8</u> <u>— 1</u>
6.	<u>5</u> <u>— 2</u>	<u>6</u> <u>— 5</u>	<u>5</u> <u>— 3</u>	<u>9</u> <u>— 7</u>	<u>8</u> <u>— 1</u>	<u>7</u> <u>— 7</u>	<u>9</u> <u>— 4</u>	<u>3</u> <u>— 2</u>	<u>4</u> <u>— 4</u>
7.	<u>5</u> <u>— 5</u>	<u>6</u> <u>— 6</u>	<u>8</u> <u>— 8</u>	<u>7</u> <u>— 1</u>	<u>9</u> <u>— 9</u>	<u>8</u> <u>— 6</u>	<u>2</u> <u>— 2</u>	<u>9</u> <u>— 1</u>	<u>3</u> <u>— 2</u>
8.	<u>4</u> <u>— 2</u>	<u>1</u> <u>— 1</u>	<u>8</u> <u>— 5</u>	<u>9</u> <u>— 8</u>	<u>3</u> <u>— 1</u>	<u>2</u> <u>— 1</u>	<u>9</u> <u>— 3</u>	<u>8</u> <u>— 3</u>	<u>7</u> <u>— 6</u>
9.	<u>5</u> <u>— 2</u>	<u>8</u> <u>— 4</u>	<u>9</u> <u>— 5</u>	<u>4</u> <u>— 3</u>	<u>7</u> <u>— 5</u>	<u>5</u> <u>— 3</u>	<u>6</u> <u>— 4</u>	<u>7</u> <u>— 2</u>	<u>8</u> <u>— 7</u>
10.	<u>17</u> <u>— 3</u>	<u>13</u> <u>— 5</u>	<u>19</u> <u>— 7</u>	<u>17</u> <u>— 1</u>	<u>19</u> <u>— 3</u>	<u>15</u> <u>— 4</u>	<u>16</u> <u>— 2</u>	<u>18</u> <u>— 1</u>	<u>14</u> <u>— 1</u>
11.	<u>13</u> <u>— 5</u>	<u>12</u> <u>— 8</u>	<u>14</u> <u>— 7</u>	<u>17</u> <u>— 8</u>	<u>11</u> <u>— 4</u>	<u>12</u> <u>— 5</u>	<u>16</u> <u>— 7</u>	<u>11</u> <u>— 5</u>	<u>10</u> <u>— 1</u>
12.	<u>15</u> <u>— 7</u>	<u>16</u> <u>— 9</u>	<u>14</u> <u>— 8</u>	<u>10</u> <u>— 3</u>	<u>15</u> <u>— 9</u>	<u>16</u> <u>— 8</u>	<u>14</u> <u>— 5</u>	<u>13</u> <u>— 7</u>	<u>12</u> <u>— 9</u>
13.	<u>11</u> <u>— 6</u>	<u>15</u> <u>— 8</u>	<u>14</u> <u>— 9</u>	<u>12</u> <u>— 3</u>	<u>13</u> <u>— 6</u>	<u>17</u> <u>— 9</u>	<u>10</u> <u>— 2</u>	<u>12</u> <u>— 7</u>	<u>13</u> <u>— 8</u>
14.	<u>14</u> <u>— 9</u>	<u>12</u> <u>— 6</u>	<u>15</u> <u>— 6</u>	<u>10</u> <u>— 5</u>	<u>13</u> <u>— 4</u>	<u>14</u> <u>— 8</u>	<u>18</u> <u>— 9</u>	<u>15</u> <u>— 7</u>	<u>10</u> <u>— 9</u>

15.	13	11	10	12	17	13	11	16	11
	<u>— 5</u>	<u>— 4</u>	<u>— 8</u>	<u>— 7</u>	<u>— 8</u>	<u>— 9</u>	<u>— 9</u>	<u>— 7</u>	<u>— 6</u>
16.	14	16	11	10	13	17	11	10	18
	<u>— 8</u>	<u>— 9</u>	<u>— 5</u>	<u>— 6</u>	<u>— 4</u>	<u>— 9</u>	<u>— 7</u>	<u>— 4</u>	<u>— 9</u>
17.	13	12	15	11	13	10	14	12	19
	<u>— 6</u>	<u>— 5</u>	<u>— 8</u>	<u>— 2</u>	<u>— 7</u>	<u>— 9</u>	<u>— 5</u>	<u>— 3</u>	<u>— 8</u>
18.	10	14	11	14	12	16	12	17	13
	<u>— 6</u>	<u>— 7</u>	<u>— 9</u>	<u>— 9</u>	<u>— 8</u>	<u>— 7</u>	<u>— 4</u>	<u>— 8</u>	<u>— 9</u>
19.	11	15	14	13	12	11	10	14	13
	<u>— 3</u>	<u>— 8</u>	<u>— 7</u>	<u>— 5</u>	<u>— 6</u>	<u>— 2</u>	<u>— 7</u>	<u>— 6</u>	<u>— 8</u>

§ 23. Чинтавны велөдчөм.

30-өд серпас.

1. Кыщов шөрө гижөј 9-өс; индөј сесеа бедторјөн 18 вылө; да 9-сө 18-ыс чинтөј; висталөј уна-ө колас. Сы-бөрын кыщов-сајса мөд лыд-вылө индөј да бара 9-өс сес чинтөј. Висталөј колассө. Сиз чинталөј 9-өн став кыщов-сајса лыдјассыс, шуалөј колассө.

2. Кыщов-шиас 9-ыс-пыд-дә гижөј 8; вөчөј воҗа-мозыс; быд кыщов-сајса ладыс чинтөј 8-өн, виставлөј колассө.

3. Тази велөдчөј чинтавны кыщов-шыс лыд вежлалөмөн: 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1.

Гижөј тајө виҗјассө, јуаған пасјас-пыддиыс пук-
талөј лыдјас:

4.	$7+?=16$	$8+?=16$	$9+?=11$
5.	$8+?=17$	$7+?=15$	$8+?=10$
6.	$3+?=10$	$6+?=18$	$8+?=15$
7.	$9+?=13$	$3+?=11$	$7+?=11$
8.	$6+?=12$	$9+?=17$	$8+?=16$
9.	$5+?=19$	$6+?=20$	$4+?=20$

Гижөј өткодалөмсө, јуаған пасјасыс-пыдди пук-
төј лыдјас:

10.	$15-7=?$	$16-8=?$	$18-9=?$
11.	$11-6=?$	$13-4=?$	$15-4=?$
12.	$10-5=?$	$12-7=?$	$12-3=?$
13.	$12-4=?$	$11-2=?$	$14-5=?$
14.	$14-7=?$	$10-4=?$	$11-4=?$
15.	$19-5=?$	$20-7=?$	$20-3=?$

Лөөдө јуағанјас, да сы-вылө воча виеталөмјас.

16. Ваһалөн вөлі 12 сар; 4-өс сiјө воһтiс.

17. Васуһ Иванлөн вотөмаөе 19 кiлограмм пув, Јепрем Сеһалөн 6-өс.

18. Борјын быдмө 19 зорiз; 8 зорiз на-пыщкын гөрд.

19. Исполкомлөн 12 өшiң, школалөн....

20. Кые лыд өтлаалөмыс лөө 19; өҗiлыдыс 13....

21. Куцөмкө лыд-дiнө содтөмаөе 12-өс, лөма 19.

22. Вежајјаслөн быд во мүсө јона һөбөдөһны, кујөдалөһны; чојөјаслөн өз. Вежајјаслөн быд во уна да бур һаһ воө; чо-жөјаслөн оз. Таво мыј-паста муыс чојөјаслөн воiс 1 кiлограмм һаһ, вежајјаслөн сы-паста муыс воөма 20 кiлог-рамм.

23. 20 кiлограмм һөбөм картопелыс бөрјысөма 2 кiлограмм сiс картопел.

24. Арын јөртөдө кiетiсны 19 мешөк су. Во-чөж сөс һаһ-тө сөјiсны. Мөд во ар мурталiгөн лөма сен сөмын 3 мешөк су.

§ 24. Бөрөн лыд-д-өм.

1. Бостөј 17 палыч (көрталөм 10 палыч да торја 7 палыч), чинтөј сөг 2-өс. Кымын палыч колө?
2. 19-саң чинталөј пыр 2-өн, шуалөј, уна-ө колас.

Лыд-д-өј бөрөн.

3. 18-саң 2-өн кожалөмөн.
4. 17-саң 3-өн кожалөмөн.
5. 17-саң 4-өн кожалөмөн.
6. 19-саң 4-өн кожалөмөн.
7. 16-саң 5-өн кожалөмөн.
8. 18-саң 5-өн кожалөмөн.
9. 20-саң 5-өн кожалөмөн.
10. 19-саң 3-өн кожалөмөн.
11. 18-саң 3-өн кожалөмөн.
12. 18-саң 4-өн кожалөмөн.
13. 16-саң 4-өн кожалөмөн.
14. 17-саң 5-өн кожалөмөн.
15. 19-саң 5-өн кожалөмөн.
16. 19-саң 6-өн кожалөмөн.
17. 23-ыс чинтөј 9-өс. Кымын колө? Тажөс вөчөј палычја-сөн. Бостөј 2 десатка палыч да нөшта 4 палыч.

Өтi десаткасө раҗөј, сорлалөј 4 палычыскөд. Тiјан лосе 1 десатка да 14 палыч. Раҗөм палычјасыс торјөдөј 9 палыч; колас 5. Ставыс колө 1десатка да 5 палыч, 15 палыч. Сiҗкө, $24-9=15$.

Уна-ө колас.

18. $24-8?$ $36-9?$ $55-7?$ $68-9?$ $24-5?$ $36-7?$
 $43-8?$ $56-8?$
19. $55-6?$ $46-8?$ $32-4?$ $27-8?$ $55-7?$ $63-8?$
 $65-6?$ $45-7?$

20. 75—6? 85—7? 95—8? 35—9? 46—7? 43—9?
28—9? 22—9?

21. 52—5? 63—4? 74—5? 82—6? 92—8? 71—3?
62—5? 73—9?

22. Кык сусед—Өндрей да Бөріс гөрісны ытыждаһи көм муҗас. Өндрейге гөріс маҗ төлысын, Бөрісыс—јуңын. Ку-
јөдсө најө ытмында петкөдісны, муныс ытылаын. Уҗалисны
аеныс.

Өндрейлөн воис сийө му вылыс 42 кілограмм су да 92 кі-
лограмм іҗас; Бөріс чукөртөма аслас му-вылыс һаңсө 8 кі-
лограммөн, іҗассө 20 кілограммөн еҗажык Өндрейге. Кы-
мын кілограмм һаң да кымын кілограмм іҗас воһма Бөріслы?

Кодыс бурҗык: воҗ гөрөмыс, аһи еорыс?

§ 25. Гырыс сөм посһи сөм-вылө веҗлалөм-јулыс задаҗас.

1. Ме уҗјөза тед 3 ур. На тед 5 ур, ваҗ мем здаҗа.

2. 10 урыс боет 6 ур. Колассө ваҗ здаҗа.

3. 50 урыс боет 36 ур. Колассө ваҗ здаҗа.

4. Мем колө сетны тед 78 шаҗт. Ваҗ здаҗа 85 шаҗтыс-
Уна-ө колө здаҗа.

5. Ме һөбаеи 13 шаҗт дон. Сөмөҗ менам 25 шаҗт. Уна-ө
мем сетасны здаҗа?

6. Пуктас көҗдысҗасыс колө мынтыны 35 шаҗт. Уна-ө
сетасны здаҗа 50 шаҗтыс?

7. Налө тижанлы 50 шаҗт ваҗө мем 42 шаҗт дон пөштөвөҗ
марка. Уна-ө сетасны здаҗа?

§ 26. Задаҗас содталөм да чінталөм-вылө.

Арталөҗ, куцөм лыд колө пуктыны јуасан пасҗас-пысһи,
гіҗалөҗ најөс.

1. $8 + 6 - 2 = ?$

2. $2 + 9 - 4 = ?$

3. $7 + 2 - 8 = ?$

4. $8 + 6 - 9 = ?$

5. $19 - 3 - 3 = ?$

6. $17 - 8 - 6 = ?$

7. $18 - 9 - 4 = ?$

8. $16 - 8 - 3 = ?$

9. $8 - 2 + 3 = ?$

10. $9 - 6 + 5 = ?$

11. $7 - 2 + 8 = ?$

12. $5 - 2 + 6 = ?$

17. $36 - 9 - 8 = ?$

18. $45 - 8 - 9 = ?$

19. $52 - 6 - 4 = ?$

20. $31 - 7 - 5 = ?$

25. $36 - 9 + 3 = ?$

26. $48 - 9 + 6 = ?$

27. $73 - 8 + 5 = ?$

28. $24 - 6 + 7 = ?$

13. $9 - 2 - ? = 4.$

14. $8 - 1 - ? = 2.$

15. $7 - 2 - ? = 1.$

16. $6 - 1 - ? = 4.$

21. $75 - 6 - 5 = ?$

22. $84 - 9 - 8 = ?$

23. $92 - 7 - 9 = ?$

24. $30 - 8 - 6 = ?$

29. $32 - 8 + 5 = ?$

30. $40 - 7 + 4 = ?$

31. $39 - 5 + 9 = ?$

32. $60 - 8 + 5 = ?$

§ 27. Уна пӧлӧс задачаҗас.

1. Крестаҗинлӧн 20 мешӧк картупель; 5 мешӧк торҗӧдӧс кӧҗдыс-вылӧ, мукӧдсӧ лӧсӧдӧс соҗны. 1. Кымын мешӧк картупель лӧсӧдӧс сӧҗ соҗны? 2. Кымын мешӧк картупель вермӧс торҗӧдӧн кӧҗдыс-вылӧ, соҗныс-кӧ колӧс 2 мешӧкӧн еҗаҗык?

2. Арын 4 челаҗ каҗисны вӧрӧ пув вотны. 1 вотӧс пувсӧ 2 наберушка тыр; 2-ӧн, морт ӧтӧ наберушкаӧн сыыс унҗык; 4-ӧдыс ӧтӧ наберушкаӧн воҗсаыс еҗаҗык. Кымын наберушка пув вотӧсны наҗӧ ставӧн?

3. Тулысын велӧдыс 20 велӧдчыгкӧд мӧдӧсны расӧ. 3 велӧдчыс муҗисны, да бергӧдчысны бӧр гортас. Кымын велӧдчыс ветлӧс расӧз?

4. 3 деҗина муҗисны корӧе перҗавны. Ӧтӧ перҗалӧс 15 корӧе, мӧд 17-ӧс, кӧҗмӧд 10-ӧс. а) Кымын, корӧе перҗалӧсны наҗӧ ӧтлаын? б) Наҗӧ перҗалӧм корӧеыс выл воӧз виҗисны 36 корӧе. Кымын корӧе колӧ выл во-вылӧ?

5. Сыктывдӧн карӧ воҗса лунас воӧс 4 парокӧд, мӧдае 5. Таҗӧ-жӧ кык лунас муҗис сее 6 парокӧд. Кымын парокӧд колӧ Сыктывдӧн карӧ?

6. Нӧбӧисны сов, сетӧсны 20 шаҗта сӧм. Нӧбысыгылы 5 шаҗт бӧр сетӧсны. Уна-ӧ дон нӧбӧмаӧе совсӧ?

7. Пу-вылын пукалӧны 7 рака да 5 чавкан. Кымын лебач пу-вылын. Кымынӧн ракаыс унҗык чавкан-дорыс?

8. Вурған машина һөбигөн Лудмила Анна уждылөма 20 шайт; 14 шайтсө аскинас-жө бөр мынтөма. Кымын шайт нөшта колі сылы мынтыны?

9. Јөрын вөлі лептөма 8 град. 3 градыс лөма вывті паскыд, сійөс гөрісны, да вөчисны вылыс 4-өс. Кымын град лоі јөрын?

10. Лавкаө төвар һөбөны донтөг, вузалөны донөнжык. Колас сөм-вылас віңөны прикашціјасөс да мукөд лавкаса служашцејјасөс. Шуам, кілограмм кущөмкө төвар һөбісны 18 шайттыс, вузалісны 20 шайттыс. Кымын шайт воас сөг служашцејјасөс віңны?

11. Сөстөм вежөсын 9 улөс, пыр олан вежөсын 3 улөсөн ещажык. Кымын улөс пыр олан вежөсын?

12. Сөңө пілөн волі 10 кысан. Сіјө һөбіс нөшта 10-өс. 6 кысан воші. Кымын кысан колі Сөңө пілөн?

13. Öтi колча-јылын өшаліс 11 клуч; 2 клуч на-пыщкысчыкі—сетісны лөсөдны, 1 клуч жуғалөм шкапыс чікөз боеісны. Кымын клуч колі колча-јылө?

14. Мішө Степанлөн колан во быдтөмаөс 3 кукаң да 1 өшпі; таво—2 кукаң да 1 өш пі. Кымын том скөт быдмө Міша Степанлөн?

15. Чірк Семө һөбөма 8 поре пі. 5 поре піө щөгөд-өмаөс начкөм-вылө, мукөдсө колөмаөс рөд-вылө. Бөрынжык сіјө нөшта 10 поре пі һөбөма. Кымын поре да поре пі лоі чірк Семөлөн?

16. Садиісны 7 кыңпу. На-пыщкыс 2 пу кулі. Көзәјіныс најөс шыбітіс, на местаө вылјасөс пуктіс да нөшта 3 пу сөдтіс. Выл пуктөм пујасыс 1 бара кулі. Кымын ловја пу лоі садын?

17. Вылгортын кодјісны казеннөј јукмөс. Мед-воңзалуннас кодјісны 9 метр жуфта, мөдас 3 метрөн ещажык, којмөдас 3 метрөн ещажык мөд лунја-дөрес. Жуңыд-ө јукмөс кодјісны 3 лунөн?

18. Кущөм лыд ічөтжык 19-ыс 5-өн?

19. 10-лөн да 6-лөн суммаыс кымынөн унжык коласыс?

20. Сівер Јванлөн вылі судтаас 12 улөс, уліас 8. Кымын став улөсыс? Кымын улөсөн улі судтаас ещажык вылысыс?

21. Көрөбын 12 дужина перө; на-пыцкые зонпосні велөдчыеяслы ееталісны 3 дужина да нывпосні велөдчыеяслы 2 дужина перө. Кымын дужина перө колі көрөбкаә?

22. Міғалы дужина перө-пыдді вузасые торкөмөн 1 перөөн унжык еетөма. На-пыцкые Міға 4 перө еетіс чојыслы. Кымын перө колі Міғалөн?

23. Өті id көзан му-вылө киекавны колөма 6 мешөк мубурмөдан порошокі (суперпоспат), мөдө 7 мешөк. Кымын мешөк суперпоспат нөшта колө, һөбөма-кө вөлі 15 мешөк?

24. Керкаын улі судтаас 8 вежөс, выліас 6. Кымын вежөсөн выліас ещажык? Кымын вежөс кыкнан судтаас?

25. Креғанка мөдөдөма карө вузавны 16 кілограмм лук; өтілы вузалөмаөс 5 кілограмм лук, мөдлы 4. Кымын кілограмм лук колөма вузавны?

26. Максім Өлөшлөн 8 мөс да 3 кукаң. На-пыцкые вузалісны 2 мөс да 1 кукаң. Кымын мөс да кукаң колі Максім Өлөшлөн? Кымын мөс колі? Кымын кукаң колі?

27. Берег-дөрын товјіс 15 пыж. Ва восөм-бөрын вајісны нөшта 5 пыж. Төвјан пыжјасеыс 3 [пыж нуісны зөңтыны. Кымын пыж колі берег-дөрө?

28. Вағалөн вөлі 18 преңік; 10 преңік сіјө еетіс чојыслы, 5-өс еөјіс ачыс, 1 шыбітіс, бакшасөма-да. Кымын преңік нөшта колі Пағалөн?

29. Мед-воzza 2 рынышые уеі 8 мешөк су, мөд 2 рынышые 9 мешөк су. Став еусө кіетісны јөртөдө. Кымын мешөк су кіетісны јөртөдө?

30. Мірон Васөлөн вөлі 20 ыж. 10 ыж сіјө вузаліс, сесеа 8 бала һөбіс. Кымын ыжа-балаа лоі Мірон Васөлөн?

31. 19-ыг чінтөј 13-өс; колас-дінас содтөј 7-өс. Уна-ө лоө?

32. Прокө Мішкалөн 20 гектар му. 4 гектар-вылын шобді, 5-ын id, 1-ын картупель, 6-ын бөбөһаң, мукөдыс коскөм. Кымын гектар му коскөм-улын?

33. Һөбісны 20 пожөм кер. Војдөр пілітісны төс-вылө 7 кер, сесеа 9-өс. Кымын кер колі піліттөм?

34. Кыт-сурө керка-пыцкөс лөсөдны-зөңтавны вајісны 20 төс; 1 вежөс зөңтавны муніс 5 төс, мөдөс-7-төс. Кымын төс нөшта колі?

35. Обществениј лавкаын 3 шлеиы рытын вузалисны төвар: 7 шайт дон, 5 шайт дон да 8 шайт дон. Сиж-жө кад-нас 3 мортлыг һөбісны төвар: 4 шайт дон, 10 шайт дон да 3 шайт дон. а) Уна-ө дон вузалисны төвар рытын? б) Уна-ө дон һөбісны төвар рытын? в) Кымын шайт дон унжык вузалисны төварсө?

36. Мыј лоө коласкөд, чинансө-кө ыждөдам 5-өн?

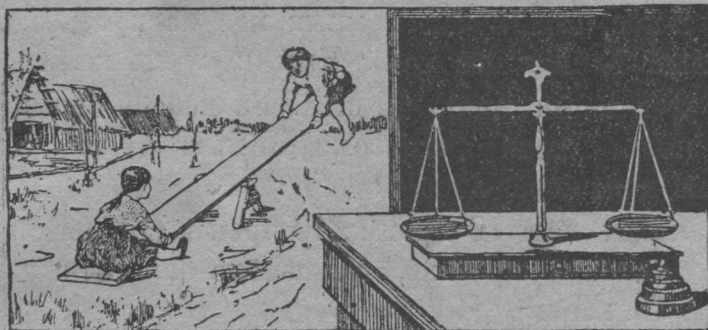
37. Мыј лоө коласкөд, чинтыгсө-кө ыждөдам 4-өн?

38. Мыј лоас коласкөд, чинансө-кө чинтам 8-өн?

39. Мыј лоас коласкөд, чинтыгсө-кө чинтам 2-өн?

40. Мыј лоө коласкөд, чинансө-кө да чинтыгсө өткөд лыдөн чинтам либө содтам, шуам: 2, 6, 10-өн.

§ 28. Гөкта төдмалөм.

31-өд серпос.

1. Пуктөј өчи вески-тасти-вылө 1 килограмма гира, мөдас кабала мешөк. Сесеа сетчө кабала мешөкас һөжжөнйк кистөј лыа; кистөј кытчөз оз сувтны кык тасті өтвестө. Уна-ө лоө лыаыс кабала мешөкын.

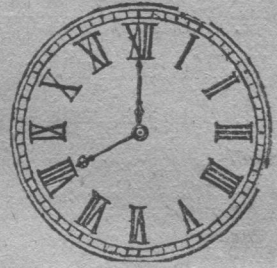
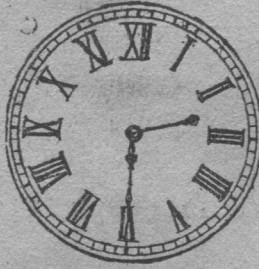
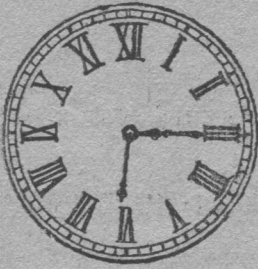
2. Лыа тыра көшөл бөстөј тастыг, пуктөј сы-пыдди турун. Лөсөдөј, мед тастіјасыс бара өтвестынөе вөліны. Кымын килограмм турун өшөдид ті?

3. Бөстөј 2 килограмма гиратө, пуктөј сы-пыдди өшөдлөм лыатө; өтвестынөе-ө лооны тастіјас?

4. Уна-ө лоі мјјан лыа? Уна-ө лоі турун? Кымын килограмм өккта лыа да турун өтлаын?

5. Пуктөј өчи тастіас 1 грамм, мөдас—өтвестө вотөз, кистө лыа. Уна-ө лыа өшөд?

§ 29. Римскöй лыдпасјас.

32-öd ерпас.

1. Шуалöј: öтi, кык, кујим, нол, либö витöз, öтiтöм, вит, пасјалöј: öтi I; кык II; кујим III; нол либö витöз, öтiтöм IV, вит V;

Бөрја пасын I гижö V возвылас: I-пö чинтыесö V-ыс.

2. Виžöдлöј часi-вылö: лыдпасјасö сен пасјалöма тащöм пасјасöн. Тажö пасјасö лöсöдлöмабе римланајас, сы-вöсна шу-сöны **римскöј** пасјасöн. Мијан пасјасным арабјассан воöма, арабјас лöсöдлöмабе; сы-понда шу-сöны **арабскöј** пасјасöн.

3. Воžö лыд-дамöј: шуöј вит, пасјö V; шуöј квајт, либö вит да öтi, пасјöј VI—вит да öтi бөрвылас; еižим либö вит да кык VII; көкјамыс, либö вит да кујим: VIII; öкмыс, либö дасöз, öтiтöм: IX; даc: X.

4. Воžö: даc öтi, либö даc да öтi: XI; даc кык, либö даc да кык: XII; даc кујим, либö даc да кујим: XIII; даc нол, либö даc да нол: XIV; даc вит, либö даc да вит XV; даc квајт, либö даc да квајт: XVI; даc еižим, либö даc да еižим XVII; даc көк-јамыс, либö даc да көкјамыс: XVIII; даc öкмыс, либö даc да öкмыс XIX; кыч, либö даc да даc: XX. 50 пасјыесö L шыпасöн, 100—C шыпасöн.

5. Виžöдö часi-вылö; вiсталöј, уна-ö етiјö лöб? (Индавны лыдпасјас-вылö);

30. Кад лыд.

		Сенҕаб 1922 г.			
	Бöскрес.	3	10 17 24	Јанвар	Ј у л
	Выльун	4	11 18 25	Певраль	Август
	Вотори.	5	12 19 26	Март	Сенҕаб
	Середа	6	13 20 27	Апрел	Окҕаб
	Четверк.	7	14 21 28	М а ј	Нојаб
	Пекныча	1	8 15 22 29	Ј у н	декаб
Субöта	2	9 16 23 30			

33-öd ерпас.

1. Кымын лун вежонын? Висталөј нѣмјассө.
2. Кымын вежон төлысын?
3. Кымын төлыг воян? Висталөј нѣмјассө.
4. Талун мыј луныс? Төрыт мыј вөлі луныс? Аскі мыј луныс?
5. Кущөм төлыг өні? Таөз, кущөм төлыг вөлі? Та-бөрын кущөм төлыг лөб
6. Кымынөд лун талун төлысыслөн?
7. Кымын час суткіын?
8. Кымынөд часын ті вөдалад?
9. Кымынөд часын четчалад?
10. Кымын часын асылын заводітчө школаын велөдчөм? Кымынөд часын заводітамө велөдчыны өбөд-бөрын?
11. Уна-ө кад сетчө шөйтчөг-вылө үрөкјас костын?
12. Уна-ө кад сетчө өбөд-вылө?
13. Кымын часын лыдфысөө луншөр? Кымын часын лыдфысөө вөјшөр?
14. Кымын час колі 9 час асывеаң луншөрөз
15. Кымын час колі луншөр-бөрын 1 часеаң 4-өз, лыбө кыз мөд ног шуасы: 13 часеаң 16 часөз?
16. Кымын часөн лун ті велөдчад школаын?
17. Вүдөдлөј часі-вылө: өті стрелкаыс кузжык. Кузжыкыс петкөдлө мінутјас, шуө мінут стрелкаөн; мөдыс індалө час лыд, шуө час стрелка. Быд часын 60 мінут.
18. Рісујтөј часі, мінут стрелкасө лөбөдөј XII-вылө. Час стрелкасө пыр өтарө вешталөј вөзө: I, II, III, IV, VIII, X час-вылө; быд вештөмын шуөј кымын час.
19. Рісујтөј час стрелкасө XII-а I часа-костас, мінут стрелкасө новлөдлөј часыс-часө, шуалөј, уна-ө лөб.
20. Час стрелкасө колөј XII-а I часа-костас, мінут сө үліса часысылыс (көльсатөм) вештөј V-сајө мөд јукөнас. Кымынөд час лөб?
21. Вүдөдөј серпас-вылө. Кымынөд час вөзза часі-вылас?
22. Кымынөд час мөд часі-вылын?
23. Кымынөд час којмөд часі-вылас?

24. Рисујтөј часи, стрелкајасы меd петкөдлісны 40 минут 6-өд час-вылө.

25. Суткыын лыддысө 24 час, часи-вылын сөмын 12 час. Кыз-нө 24-ыс артмө?—Со кызі: војшөр кадеаң луншөр кадөз, пөраыс шусө асылөн; луншөр кадеаң војшөр кадөз—**рытөн**. Асја кадас да рытја кадас 12 часөн. Лун шөреаң 4 часөз лыддыгөн содталөны „луншөр-бөрын; 4-саң возө“ рытын. Шуам: луншөр-бөрын 2 часын, луншөр бөрын 3 часын, с. в; сесеа 5 час рытын, 7 час рытын, 10 час рытын, с. в.

Меd онжык торкеав часіјасөн, өні мөд-ног лыддыны: војшөреаң војшөрөз—1 ч. 24-өз. Луншөр-бөрын оз-нын 1 час шуны, а шуасны 13 час, сесеа 14, 15, 16, с. в. 10 час рыт-пыдды шуасны 22 час, сесеа лөас 23 час, војшөр кад, лыбө 24 час.

26. Кымын час кост часи-вылын?

27. Кымын минут кост часи-вылын?

28. Минут стрелка кыщовтиг-кості уна-ө вешјас час стрелкаыс?

29. Час стрелка минут-кост вужіг-чөж уна-ө вешјас минутнөј стрелкаыс?

§ 31. Өктөм.

31-өд ыерпас.

2-өн 3-ыс = 3-өн 2-ыс мында. $2 \times 3 = 3 \times 2$.

1. Бөстөј 6 палыч, жүкөј чүкөрјасө; быд чүкөрө пуктөј 3 палычөн. Кымын чүкөр лөіс? Уна-ө лөб 2-ыс 3-өн?

2. Бөстөј нөшта 6 палыч, жүкөј 2 палычөн. Кымын чүкөр лөіс? Уна-ө лөб 3-ыс 2 палычөн?

3. Өні ті аңзанның: 2-өн 3-ың өтмында 3-өн 2-ыкөд.

4. Петкөдлөй серпас - вылың, мың 2 віғын 3 жүрөн лоө 6 жүр турун, 3 гоз пуын (3 віч 2 пуөн) 6 пу-жө.

5. Петкөдлөй кубікјас-вылын (34-өд серпас), мың лыдыс налөн лоө өтмында: пунктад-ө 2 кубікөн 3 вічө алі 3 кубікөн 2 вічө.

6. Бөстөй нөшта 6 кубік. Вајө мем сее 3 кубік; нөшта вајө 3 кубік. Қымын пөв еетід мем 3 кубікөн? Уна-ө лоас 3-сө-кө бостам кык-пөв?

7. Бөстөй 6 кубік. Вајө мем 2 кубік, нөшта вајө бөрја 2-сө. Қымын-пөв еетід 2 кубікөн? Уна-ө лоө кыкөс-кө бостан күјімые?

8. Өні казалид, мың «2-пөв 3 өттыжда 3-пөв 2-көд»

9. 2-өн 3-ың гікөө со кызі 2×3 3-өн. 2-ың гікөө таң 3×2 . Өті лыдсө уна-пөв бөстөмыс шусө **өктөмөн** (умножеңнө) өктігөн 2 лыд-көстө гікөө нөла крест \times **өктан пас**.

10. Гікөј індөм ужсө өктан пасјасөн:

$$1 \times 1 = 1$$

$$1 \times 4 = 4$$

$$1 \times 7 = 7$$

$$1 \times 2 = 2$$

$$1 \times 5 = 5$$

$$1 \times 8 = 8$$

$$1 \times 3 = 3$$

$$1 \times 6 = 6$$

$$1 \times 9 = 9$$

лыд-өј: 1-өн бостам 1-ың, лоас 1, 1-өн бостам 2-пөв, лоас 2, лібө 2-өн 1-ың лоас 2; 1-өн бостам 3-пөв, лоас 3, лібө 3-өн 1-ың лоас 3, с. в. Енө вунөдөј, мың $1 \times 2 = 2 \times 1$; $1 \times 3 = 3 \times 1$ с. в.

1. Гікөј індөм лыдјасөсө өктан пасјасөн.

$$2 \times 1 = 2$$

$$2 \times 4 = 8$$

$$2 \times 7 = 14$$

$$2 \times 2 = 4$$

$$2 \times 5 = 10$$

$$2 \times 8 = 16$$

$$2 \times 3 = 6$$

$$2 \times 6 = 12$$

$$2 \times 9 = 18$$

сөсөа шуалөј:

2-өн-кө 1-ың бостам лоө 2, лібө 1-өн 2-ың—лоө 2; 2-ың 2-өн—лоө 4; 3-ың 2-өн—лоө 6, с. в.

2. Өктыеөмын лыдјас торја нөмаөс; көдсө өктөны, сіјө шусө **өктанөн** (множімоје), кымын-пөв өктөны, сіјө шусө **өктысөн** (множітељ), көд лыд лоө өктөм-бөрын—шусө **өктасөн** (произведеңіе), Шуам $5 \times 2 = 10$; 2—**өктысө**, 5—**өктан**, 10—**өктасө**.

3. Кыкыс кыс ытыжда кык да кыккөд; $2 \times 2 = 2 + 2$; 3×2 ытыжда $3 + 3$ көд; 4×2 ытыкөд $4 + 4$ -көд, с. в.

4. Пукталөй лыдјас жуаган пасјас-пылди:

$2 \times 1 = ?$	$2 \times 3 = ?$	$2 \times 9 = ?$
$2 \times 4 = ?$	$2 \times 7 = ?$	$? \times 8 = 16$
$2 \times ? = 10$	$2 \times ? = 16$	$2 \times 5 = ?$
$? \times 6 = 12$	$? \times 3 = 6$	$2 \times ? = 18$

5. Сана бура уна лук керіс; 2-ыс пыртіс 2 кудјөн. Кымын куд лук пыртіс сјјө гортас?

6. Өтї вежөс өшїңјасө колө 2 јашщїк стөклө. Кымын јашщїк стөклө ковмас 3 сещөм вежөс өшїңјасө?

7. Бағлы колө һөбны 2 пїлы морт өтї гоз сапөгөн. Јуалөј мыјкө та-јылыс; вїеталөј воча.

8. Вера төвбыдөн кыс 10 гоз чувкї. Кымын чувкї сјјө кыс ставсө?

9. Вајїсны пошта 6 параһн. Кымын вөлөн вајїсны поштабс?

10. Андруна вөлөн летчїс карө. Карөч, најө сїксаң 7 кілометр. Рытлаңыс бөр сјјө локтїс вөлөн. Кымын кілометр мунїс сјјө вөлөн?

11. Лөсөдөј аеныд куңцөмкө задача өктөм-вылө. Решїтөј сјјөс.

12. Му-вылын гөрөны 8 плугөн, быд плугө додәләмәсө 2 вөв. Кымын вөлөн гөрөны му-вылын?

1. $3 \times 1 = 3$	$3 \times 4 = 12$	$3 \times 7 = 21$
$3 \times 2 = 6$	$3 \times 5 = 15$	$3 \times 8 = 24$
$3 \times 3 = 9$	$3 \times 6 = 18$	$3 \times 9 = 27$

Куңцөм өктасјас тас төдсаөс-һн тїјанлы?

2. Уна-ө лоас 2-ыс 3, ілі кујїмөс-кө боетам кык-пөв; 3×2 Өктас-дінас һөшта 3-өс содтөј; уна-ө лоас кујїмыс кујїм 3×3 ?

3. Уна-ө лоас 2-ыс 4, лібө кык-пөв һөл; 4×2 ? Өктас-дінас содтөј һөшта һөлөс. Вїеталөј, уна-ө лоас 4×3 ?

4. Уна-ө лоас 2-ыс 5, лібө кык-пөв вїт; 5×2 ? Содтөј һөшта 5-өс, Вїеталөј, уна-ө лоас 5×3 ?

5. Сиз-жө вөчөј да вiетавлөј, уна-ө лоас: 3×6 ; 3×7 ; 3×8 ; 3×9 ?

6. Уна-ө лөб өтлаалам-кө $6 + 6 + 6$? Уна-ө лөб отлаалам-кө $3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$? Почө-оз таяјасөс жеңыдыка гижны? Енө вунөдөј; 3-ыс 6-өн лөб сымында-жө, мыјдта 6-ыс 3-өн: $6 \times 3 =$

7. Таз-жө вөчөј гөгөрвоанаөн, мыј 3-ыс 7-өн лөб сымында- 3×6 . жө, мыјдта 7-ыс 3-өн: $3 \times 7 = 7 \times 7$.

8. Суеа вiеталөј өтассө 8-ыс 3-өн лөбө 3-ыс 8-өн; 3×9 илэ 9×3 ; 3×6 илэ 6×3 ; 3×4 илэ 4×3 ; 3×5 илэ 5×3 ; 3×7 илэ 7×3 .

9. Гижалөј мыјдас жуасан пасјас-пыдди: $3 \times ? = 12$; $? \times 5 = 15$ $3 \times ? = 37$; $3 \times 8 = ?$; $3 \times ? = 18$; $? \times 7 = 21$.

10. Класын өтi скамја-вылө почө пуксыны 3 велөдчыелы. Кымын велөдчыс вермас пуксыны 4 сецөм скамја-вылө?

11. Пөчө кыс 3 пөчөн шуыслы кепыс гозјөн. Кымын кепыс сiјө кыс ставсө?

12. Му-вылө ректөмаөс кујөд 3 вiгө. Быд вiгын 5 чукөрөн Кымын кујөд чукөр му-вылын?

13. Пасө колө 2 дујина кiз. Кымын кiз ковмас 3 сецөм пасө?

14. Прагнык лунө велөдчысјаслы сеталөмаөс кампет; быр велөдчыелы 3 кампетөн. Кымын кампет воис 5 велөдчыелы?

15. Iвөлөн быд лун вузалөны 3 лiтр јөв. Кымын лiтр јөв вузаласны најө вежонөн?

16. Кымын ужалан лун 3 вежонын?

17. Кос пареңча кiетөмаөс чуманјасө, быд чуманө 3 килограммөн. На-пыцкыс 5 чуман пареңча вузалөмаөс общественнөј лавкаө. Кымын килограмм кос пареңча вузалөмаөс общественнөј лавкаө?

18. Семөлөн ортча 3 му, ставыс вывтi векныдөс, ужавны сөкыд гөрыштны сiзим-пөвөн i верман. Кујимнан мусө-кө өтлаавны, өтi муө вөчны—гөрны-пiговтны лөсыдык лөб—буржыка мусө верман небөдны. Кымын-пөв ескө ковмас гөрыштны, өтлааласны-кө 3-нан мусө?

19. Öтi мешөкө төрө 3 килограмм шыдөс. Кымын килограмм шыдөс төрас 9 сецөм мешөкө?

20. Кымын сантиметр 6 дециметрын?

21. Пезмөгын 8 артел мунисны чери кыжны; быд артелын 3 пыж. Кымын пыж 8 артелдөн?

22. Өти гектара му гөрны колө 3 лун. Кымын лундөн гөрөас 9 гектара му?

1. $4 \times 1 = 4$	$4 \times 4 = 16$	$4 \times 7 = 28$
$4 \times 2 = 8$	$4 \times 5 = 20$	$4 \times 8 = 32$
$4 \times 3 = 12$	$4 \times 6 = 24$	$4 \times 9 = 36$

Код өктас тас тижанлы төдса-нын?

Коджасөс ти онө-на төдөј? Велөдөј најөс.

2. Бөстөј 3-ыс 4-өн, арталөј, уна-ө сјө лө? Содтөј нөшта 4-өс. Уна-ө лө 4-ыс 4-өн илэ 4×4 ?

3. Бөстөј 3-ыс 5-өн, арталөј, уна-ө сјө лө? Содтөј нөшта өтчыд 5-өс. Уна-ө лоас 4-ыс 5 илэ 5×4 ?

4. Бөстөј 3-ыс 6-өн, арталөј уна-ө лоас. Содтөј нөшта өти 6; уна-ө лоас 4-ыс 6, $6 \times 4 = ?$

5. Бөстөј 3-ыс 7-өн, лыддөј, уна-ө лоас. Содтөј нөшта өтчыд 7-өн; уна-ө лоас 4-ыс 7, 7×4 ?

6. Бөстөј 3-ыс 8-өн; уна-ө лоас? Содтөј нөшта 8-өс; уна-ө лоас 4-ыс 8 илэ 8×4 ?

7. Бөстөј 3-ыс 9-өн, арталөј, уна-ө лоас. Содтөј нөшта 9-өс; уна-ө лоас 3-с 9-өн либө 9×3 ?

8. Енө вунөдөј тајө артмөм өктасјасө, бура јураныд кутөј.

9. Висталөј, уна-ө лө $7+7+7+7$? Уна-ө лө $4+4+4+4+4+4+4$? Ноль сөҕымыс абу-ө өтмында сөҕымыс ~~нөлкөд~~, $7 \times 4 = 4 \times 7$?

10. Сің-жө гөгөрвоанаөн вөчөј, мыј $4 \times 8 = 8 \times 4$; $4 \times 9 = 9 \times 4$.

11. Уна-ө лоас: 4×5 ; 4×7 ; 5×4 ; 4×6 ; 4×4 ; 4×8 ; 4×9 ; 6×4 ; 8×4 ; 9×4 .

12. Кущөм лыдјас колө пуктавын јуасанпасјас-пыдди: $4 \times ? = 16$; $4 \times ? = 36$; $? \times 4 = 20$; $? \times 4 = 22$; $4 \times 7 = ?$

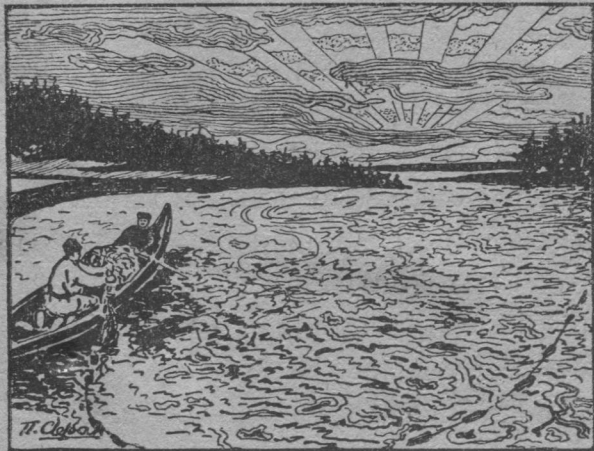
13. Нуталдөн уна акаң: гырымыс 4, посҕымыс 3-пөв унжык. Кымын посҕи акаң Нуталдөн?

14. Колалдөн 5 картупель. Быд картупель вундис сјө 4 пелө. Кымын јүкөн ставыс сылдөн лөи?

15. Павлуша да Кола мунисны вуграены, Павлушалы шеди 4 јөрш, Колалы 3-пөв унжык. Кымын јөрш шеди Колалы?

16. Школаын 4 вежӧс, быд вежӧсын 8 парта кымын парта школаын?

17. Градјас кіскавны вайӧмаӧе ва 4 дозјӧ, быд дозјӧ 9 гектолітрӧн. Кымын гектолітр ва вайӧмаӧе 4 дозјӧ?

35-ӧд серпае.

18. Батӧ нӧбӧма 4 карандаш, быд карандашлӧн 6 дорыш (пелӧс). Камын пелӧс нӧлнан карандашыслӧн?

19. Ӧте вӧвлы колӧ 4 подков. Кымын подков колӧ 7 вӧвлы?

20. Школа садын пујассӧ сафӧтмаӧе виҗјасӧн. Став виҗыс 4, быд виҗын 5 пуӧн. Кымын пу школа садын?

21. Шегјасисны 7 челаҗ; быдӧнлӧн налӧн вӧлі 4 шегӧн. Кымын шег вӧлі 7 мортлӧн?

22. Общественнӧј лавкаын вузалисны тетрад 9 мортлы. Быд нӧбаасыс боеҗис 4 тетрадӧн. Кымын тетрад вузалисны лавкаын?

23. Прокӧ Ӧлӧшлӧн 4 еорӧм наҗ. Быд еорӧм мыҗӧма 8 мыҗӧдӧн. Кымын мыҗӧдӧн мыҗӧма став еорӧмсе?

24. Мӧсјас зев раҗејтӧны еҗины сов. Нады быд тӧлыс поҗӧ вердны кілограмм сов. Уна-ӧ ковмас лӧсеӧдны сов 4 мӧслы воҗын-кеҗлӧ?

25. Бобуллӧн 4 борд. Кымын борд 7 бобуллӧн?

26. Пода муныс мунӧ часӧн 4 кілометр. Кымын кілометр мунас сїҗӧ 10 часӧн?

27. Кабала лiстјас вундаломабе 4-пелю. Кымын сецём тор лома 6 кабала лiстые?

28. Крестанка кюзiс 4 килограмм контусе, воiс сылы 5 пюв унжык.-Кымын килограмм контусе воiс сылы?

29. Кымын метр нолюд жүкөн 4 метрын?

1. $5 \times 1 = 5$	$5 \times 4 = 20$	$5 \times 7 = 35$
$5 \times 2 = 10$	$5 \times 5 = 25$	$5 \times 8 = 40$
$5 \times 3 = 15$	$5 \times 6 = 30$	$5 \times 9 = 45$

2. Куцём октасјас тасе тiјанлы тюдса-нын?

3. Виеталюј мед-воzza октасе, кодое ти ен-на онюз тюдлюј?

4. Бостюј 5-өн 4-пюв; арталюј, уна-ю лоiс. Содтюј нюшта отчыд 5. Кымыные 5-над бостид? Уна-ю лою 5×5 ?

5. Сиz-жю вючюј мүкюд октаскюд, виеталюј, уна-ю лою 5×6 ? 5×7 ; 5×8 ; 5×9 .

6. Кыz воzын 4-пюв октём гюгюрвоанаон вючид, сиz-жю онi колю вючны, мед велюдчыејасыд бура вежюраласны, мыј 5-пюв 7-өн откод 7-пюв 5-өн-кюд, илi $7 \times 5 = 5 \times 7 = 35$.

7. Виеталюј, уна-ю лою: 5×9 да 9×5 ; 5×8 да 8×5 ; 5×6 ; да 6×5 ?

8. Карын 5 улычаын 5 пюнар. Кымын пюнар ставыс?

9. Оти кабала еюмын 5 шаят. Кымын шаят 6 сецём кабала еюмын?

10. Ми ветлим нес керавны. Батю пюрюдалие пујасе да кражалие, ми воккюд пiлiчiм. Пiлiтiм 5 краж, быд кражые вючiм 3 чурка. Кымын чурка пiлiтiм ставсе?

11. Талун ми 5-ые самювар пуктылим; быд пуктюмөн шая јуыгыс вюли 8 мортөн. Кымын морт јуис шая?

12. Куртны сувтисны 5 морт. Быд морт куртис 8 јур турун. Кымын јур турун куртисны ставсе?

13. Кореюмабе еюјны 5 мортлы: быдөнлы пуктюмабе 1 шаюн, 1 вiлкюн, 1 iднанын, 1 шюрюм ружюгнанын да 1 шагыан. Кымын тор ставсе ваяюмабе пизан-вылю?

14. Уна-ю сулалю 8 килограмм турун, шаятөн-кю 1 килограммыс?

15. Мишалы бат-мамыс быд вежон сетöны 5 шайтöн. Миша еöм оз виз, чöжö пуктыны кассаö. Кымын шайт сылöн чöжеас 9 вежонöн?

1. $6 \times 1 = 6$	$6 \times 4 = 24$	$6 \times 7 = 42$
$6 \times 2 = 12$	$6 \times 5 = 30$	$6 \times 8 = 48$
$6 \times 3 = 18$	$6 \times 6 = 36$	$6 \times 9 = 54$

Кушöм öктасяс тас төдсаёе-нын тижанлы?

2. Индöй мед-возза төдтöм чукөр-вылас.

3. Ти төдäд уна-ö лоö 5-ые 6. Содтöй нöшта öтi 6; уна-ö лоас? Уна-ö лоас 6-ые 6, илi 6×6 ?

4. Вozза-моз-жö корeöй, ыжыд-ö лоö чукөр 6×7 ; 6×8 ; 6×9 .

5. Төгөрвоана вöчöй, мый 6-ые 8 отыжда 8-ые 6-код, илi $6 \times 8 = 8 \times 6$.

6. Виеталöй, ыжыд-ö лоö öктас: 6×7 да 7×6 ; 6×9 ; да 9×6 ; 6×8 да 8×6 .

7. Варламлөн öшiңулас быдмö сетөр 6 куст. Быд кустыс таво бoстöмаёе 6 кiлограмм сетөр. Кымын кiлограмм сетөр бoстöмаёе Варламлөн сетөр куштасые?

8. Школа жöрным мижан вель ыжыд: пастаыс 6 метр, куштасыс 7-нöv унжык. Куш-ö школа жöрным?

9. Мижан уркутö 10 куөн көртавлöны, Сiбырын сöмын 5-өн. Öтi Сiбырса том-морт лeöдöма вузавны 6 чукөр урку. Кымын урку сiйö лeöдöма вузавны?

10. Жуасан пасяс-пыдди гижалöй лыдяс: $6 \times ? = 36$; $6 \times ? = 54$; $6 \times 7 = ?$; $? \times 8 = 48$; $6 \times ? = 42$.

1. $7 \times 1 = 7$	$7 \times 4 = 28$	$7 \times 7 = 49$
$7 \times 2 = 14$	$7 \times 5 = 35$	$7 \times 8 = 56$
$7 \times 3 = 21$	$7 \times 6 = 42$	$7 \times 9 = 63$

Кушöм öктасяс тас тi төдäд-нын?

Кушöм чукөряс төдтöмöе?

2. Бoстöй 7-өн 6-нöv, лыддöй, уна-ö лоö? Содтöй нöшта 7-öс; уна-ö лоö? Уна-ö лоö 7-ые 7-өн, илi 7×7 ?

3. Воҗда-мозыс вежөрәлөҗ, уна-ө лөб 7×8 , 7×9 . Енө вундөҗ өктөм лыдҗассө.

5. Вөлөстын 7 төлөдчәч машина. Став машинасө торҗа дон-вылө еетөмаөб крестаналы вөдәтчыны 7 лун-кежлө. Кымын луные көвмас боетны дон?

5. Воҗдаҗас моз-жө вежөрәлөҗ, мыҗ 7-ые 8-өн лөб сымда-жө, мыҗ-да 8-ые 7-өн, илэ $8 \times 7 = 7 \times 8$.

6. Иван вундө быд лунөн 9 суслан ид. Кымын суслан ид вундас сижө 7 лунөн?

7. Вьлгортые карө быд лун летчөдөны 9 лүтр јөв. Кымын лүтр јөв летчөдасны 7 лунөн?

1. $8 \times 1 = 8$	$8 \times 4 = 32$	$8 \times 7 = 56$
$8 \times 2 = 16$	$8 \times 5 = 40$	$8 \times 8 = 64$
$8 \times 3 = 24$	$8 \times 6 = 48$	$8 \times 9 = 72$

2. Куцөм өктәсҗас тәе тә төданныд-һын? Куцөмҗасөс он төдөҗ?

3. Төдәд-онө, уна-ө өктәс 7-ые 8-өн? Сөдтөҗ нөшта өҗә 8-өс. Уна-ө лөб? Уна-ө лөб 8-ые 8-өн, илэ 8×8 ?

4. Сиз-жө төдмәлөҗ, уна-ө ләас 8-ые 9-өн. Уна-ө лөб 8-ые 9-өн илэ 9×8 ?

5. Вежөрәлөҗ воҗдаҗас-моз, мыҗ 8-ые 9-өн өтмында 9-ые 8-өн көд, илэ $8 \times 9 = 9 \times 8$.

6. Мөд-пөв лыдәдөҗ өктөм лыдҗассө, вьстәлөҗ, уна-ө лөб 8×7 ; 8×8 ; 8×3 ; 4×8 ; 6×8 ; 8×5 ; 8×9 ; 2×8 .

7. Классын 8 велөдчыс. Быд велөдчыелы еетисны кабала 8 лүстөн. Кымын кабала лүст еетисны ставыслы?

8. 8 ыщкыс ыщкөмаөб морт 9 лунөн. Кымын лун ыщкөмаөб најө ставсө?

1. $9 \times 1 = 9$	$9 \times 4 = 36$	$9 \times 7 = 63$
$9 \times 2 = 18$	$9 \times 5 = 45$	$9 \times 8 = 72$
$9 \times 3 = 27$	$9 \times 6 = 54$	$9 \times 9 = 81$

Вьстәлөҗ, куцөм өктәсҗас тәе тә төданныд-һын, куцөмҗас ыльөс?

2. Вежбралөј, уна-ө лоө 9-ыс 9-өн. Тi төдәд-һин. 8-ыс 9-өн лоө 72. Содтөј һошта өтi 9-өс, вiеталөј, уна-ө лоас 9-ыс 9. Сiз, 9-ыс 9-өн лоас 81, илi $9 \times 9 = 81$.

3. Шуалөј вьл-пөв со куцөм өктөмјас: 9×8 ; 6×9 ; 9×5 ; 9×9 ; 4×9 ; 9×3 ; 9×6 . Вежбралөј, мыј 9-ыс 6-өн зiк өт-ыжда 6-ыс 9-өн көд, илi $6 \times 9 = 9 \times 6 = 54$. Вөчөј воззаяс-моз.

4. Уна-ө ковмас мынтыны 9 курөг пыс, быд курөг пи-кө сулалө 8 шajt?

5. Уна-ө [ковмас мынтыны 9 килөграмм суыс, быд килограмм-кө сулалө 9 шajt.

6. Садын 9 вiз пу, быд вiзын 7 пу. Кымын пу быдмө садын?

7. Гижөј етiјө таблiтсасө, мед јонжыка јураныд пырас да мед оз вун.

9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 1 = 9$
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 2 = 18$
18	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 3 = 27$
27	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 4 = 36$
36	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 5 = 45$
45	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 6 = 54$
54	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 7 = 63$
63	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 8 = 72$
72	9	9	9	9	9	9	9	9	9	$9 \times 9 = 81$
81										

8. Тацөм-жө таблiтса лөөдөј 8-пөв, 6-пөв да мукөд поснi лыдјас өктөм-вылө.

§ 32. Уна пөлөс задачаяс.

1. Öтi арму-вылө-кө колө 4 мешөк көјдыс, кымын мешөк көјдыс ковмас 8 арму көзны?

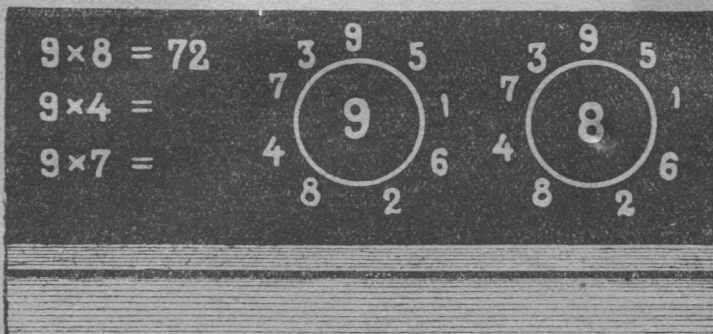
2. Вьлгортсајас гiжеөмаөсө вердны јөлөн вiеыејасөс: вайны быдлун карса болһичаө 6 литр јөв. Кымын литр јөв вайасны најө вежонөн?

3. Наташа нөбөмә 3 шайтөн 7 метр ланта, Нада 1 шайтөн 7 трубича сунис. Уна-ө еөм мынтөма быд ныв? Кымын шайтөн Наташа унжык мынтөма?

4. Лудмила өти град-вылые керыштөма 7 капуста мач, мөдые 2-өс. Став керыштөм мачсө вузалөма 5 шайтөн. Уна-ө еөм бостөма Лудмила капуста вузалөмые?

5. Öти кампет јашщик-кө сулалө 8 шайт, уна-ө ковмас мынтыны 6 сещөм јашщикые?

6. Мельничай вајисны изан 9 телегайн, быд телегаын 5 мешөк еу. Кымын мешөк еу вајисны мельничай?

36-д сарпас.

7. Кыщов-пю шөрас гижөј 9-өс, висталөј, уна-ө лоас 9×9 ; 9×5 ; 9×1 с. в; став лысө кыщов гөгөрые бөрјөдлөј.

8. Гижөј кыщов пю шөрас 8-өс; висталөј, уна-ө лоас: 8×9 ; 8×5 ; 8×1 с. в; став лысө кыщов гөгөрые бөрјөдлөј. Сесеа кыщов-пю шөрас гижөј 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1; быд выл сикас лыдөн вөчөј возза-моз.

9. Гижөј индөм ужөб, висталөј, кущөм лыд колө пуктыны быд јуасан пас-пыдөи:

10.	$7 \times 9 = ?$	$6 \times 7 = ?$	$8 \times 3 = ?$
11.	$9 \times 8 = ?$	$7 \times 5 = ?$	$9 \times 7 = ?$
12.	$6 \times 5 = ?$	$4 \times 5 = ?$	$5 \times 5 = ?$
13.	$8 \times 6 = ?$	$3 \times 7 = ?$	$8 \times 9 = ?$
14.	$8 \times 8 = ?$	$9 \times 3 = ?$	$9 \times 5 = ?$
15.	$6 \times 9 = ?$	$6 \times 3 = ?$	$5 \times 7 = ?$

16.	$3 \times 4 = ?$	$8 \times 7 = ?$	$7 \times 7 = ?$
17.	$6 \times 6 = ?$	$6 \times 4 = ?$	$4 \times 8 = ?$
18.	$5 \times 8 = ?$	$9 \times 4 = ?$	$4 \times 4 = ?$
19.	$7 \times 4 = ?$	$9 \times 9 = ?$	$3 \times 3 = ?$

20. Өтi крестанiн 12 шайтiн нөбөтмө 6 поре пi; щөгөдөмө најөс вежон-чөж, сесса вузалөмө 19 шайтiн лов. Уна-ө барыш сылы воөма, быд поре пiөс щөгөдөм-кө сувтөмө аслыс 3 шайтiн?

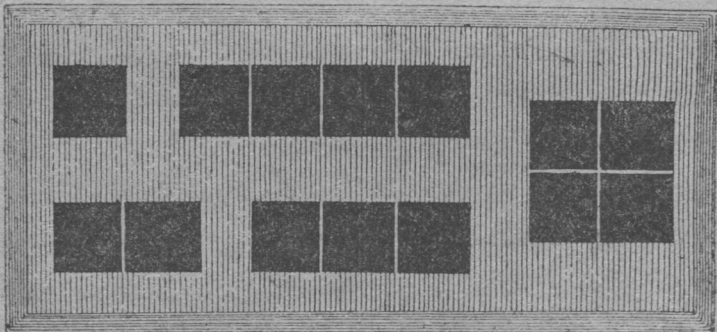
21. Уна-ө воас барыш, 2 шайта тор-кө вузалан 5 шайтыс. Уна-ө воас барыш, 7 сецом тор-кө вузалан? Уна-ө вөли мынтөмө 7 торжыс?

22. Вайсны вөлөстө косажас да чарлажас. Мишка-дад нөбiс 5 коса 3 шайтiн да 6 чарла 4 шайтiн. Уна-ө еөм мынтiс Мишка-дад төвар-вылө?

23. Киөн изан мелнчабн 1 часөн верман изны 5 килограмм еу. Кымын килограмм еу верман изны 8 часөн?

24. Школаын 9 велөдчыс; быд велөдчыслөн 3 тетрадөн, 2 нгабн, 1 карандашөн, 1 ручкабн. Кымын тор велөдчыслөн, кымын тор ставыслөн?

§ 33. Квадратжас да вескыд нольпельөсаяс.

37-öd ерпас.

1. Вундөј кабалыс саңгiметр-куза бокјаса квадрат. Тащом квадратыс шусө квадратнөј саңгiметрөн. Вундөј 12 квадратнөј саңгiметр.

Торја шуйм: квадратлөн-кө бокјасыс дөтсiметр-кузтабе, шу-
еө квадратнөј дөтсiметрөн; метр-кузтабе-кө—**квадратнөј мет-**
рөн, с. в.

2. Пуктөј ортчөн 2 вундөм квадрата саңҕиметртө; артмис
веккыд һольпелөса. Ыжыд-ө сiјө лои? (Ыжыд-ө лои сылөн плө-
шцадыс?)

3. Пуктөј ортчөн 3 квадрата саңҕиметр; бара веккыд
һольпелөса артмис. Ыжыд-ө өни лөб?

4. Вөчөј веккыд һольпелөса 4 квадрата саңҕиметрыс. Ыж-
ыд-ө лои сiјө?

5. Өни 4 квадрата саңҕиметр торјасыс вөчөј 1 ыжыд квад-
рат. Ыжыд-ө лои сiјө? Кымын квадрата саңҕиметр ыжыд ква-
дратын быд вiзын? Кымын вiз ыжыд квадратын?

6. Лөсөдөј өти вiзө веккыд һольпелөса 8 квадрата саң-
ҕиметрыс. Ыжыд-ө сiјө лөас?

7. Сiјө-жө веккыд һольпелөсабс выл-ног лөсөдөј, кык вiзө,
мед быд вiзын вөли 4 квадрата саңҕиметр. Ыжыд-ө лөб сiјө?

8. Бөстөј 12 квадрата саңҕиметр, кык вiзөн лөсөдөј век-
кыд һольпелөса. Кыз пондад артавны веккыд һольпелөсалыс
ыждасө?

9. Писуйтөј квадрата саңҕиметр, сөгса 1 дөтсiметр-кузта
да 1 саңҕиметр-паста веккыд һольпелөса. Ыжыд-ө лөб веккыд
һольпелөсаыс?

10. Писуйтөј 5 саңҕиметр-кузта да 3 саңҕиметр паста век-
кыд пелөса тор. Јуклөј сiјөс квадрата саңҕиметрјас-вылө, кы-
мын лөб?

11. Өни он-ө вермө вiставны, куцөм-ногөн төдөдөны век-
кыд пелөсалыс ыждасө?

Со кызи: өти вiз квадрат-кө веккыд һольпелөсалыс өктам
вiз лыд мындаыс, артмас веккыд һольпелөсалөн ыждаыс.

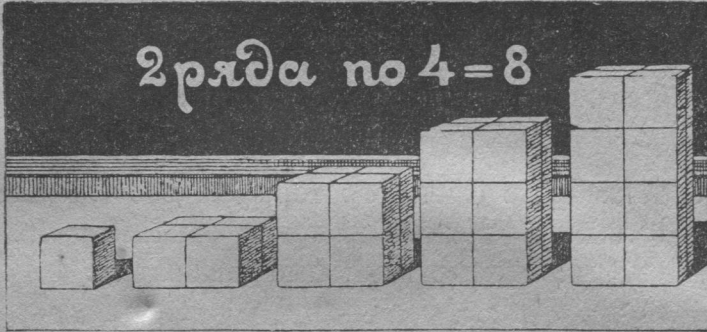
12. Нiгаыд-кө 7 саңҕиметр-кузта да 6 саңҕиметр-паста,
ыжыд-ө лөб ыждаыс сiјө лiст бөклөн?

13. Мурталөј етiјө пызансө; вiсталөј сылыс ыждасө.

14. Мурталөј асынын пызаннытө, вiсталөј ыждасө.

15. Рисујтөј жөжө квадратнөј дөтсөметр (жеңыджыка: кв. дөт.). Куз-ө быд бок? Быд бок јуклөј сантөметрјас-вылө. Кымын виҕ лоі, кымын квадрата сантөметр квадрата дөтсөметрын?

§ 34. Кубјас да брусјас.

38-өд өөрнас.

1. Бөстөј 1 сантөметр-кузта дорыша кубік, видмалөј сөјбө бура: кузта, папта да жузта өтыждаө—1 сантөметр. Тацөм кубікыс шүөө **куба сантөметрөн**, жеңыджыка—куб. см.

2. Пуктөј дорыв 2 кб. см.; артмас брус. Ыжыд-ө лө талөн јөрышыс?

3. Пуктөј ортчөн 3 кб. см.; брус-жө лө. Ыжыд-ө талөн јөрышыс?

4. Нөшта өтө кубік содтөј, мед нөлнан кубікыс өтө виҕын лөны. Ыжыд-ө талөн јөрышыс?

5. Выл брус вөчөј 4 кб. см. сувтөдөј ортчөн воҕда брусы-скөд, мед кубік күбиккөд стөч өтвестынөс вөліны. Ыжыд-ө лө талөн јөрышыс?

6. Лөөдөј мөд зөк-жө тацөм брус—2 виҕын 4 кб. см.-өн; сувтөдөј сөјбө воҕда-вылас. Выл брусид тјан 2-пөв ыжыджык воҕдаыс: артмөс кык өтыжда 2 виҕөн 4 кб. см.—брусыс: улысаыс да вылысаыс. Тацөм брусыслөн ыждаыс лө кык брус ыждаыс алө куб. см. лыдсө өтө судтаыс виҕ лыд-вылас өктөмөн. Кыкнан судтаыслөн јөрышыс $8 \text{ куб. см.} \times 2$; 2-ыс виҕ лыд; кыкнан брусыслөн кызтаыс лө $8 \text{ кб. см.} \times 2 = 16 \text{ куб. см.}$, ілі $4 \text{ куб. см.} \times 2 \times 2 = 16 \text{ куб. см.}$

7. Течөј брус 3 віча 3 куб. см.-ыс. Ыжыд-ө лоө јөрышыс?
8. Кык тацөм брус-кө вевеөн пуктам, ыжыд-ө лоө јөрышыс?
9. Кујім тацөм брус-кө вевеөн пуктам, ыжыд-ө лоө јөрышыс?
10. Нол тацөм брус-кө вевеөн пуктам, ыжыд-ө лоө јөрышыс?
11. 6 тацөм брус-кө вевеөн пуктам, ыжыд-ө лоө јөрышыс?
12. Течөј өтi судта брус 12 куб. см.-ыс. Ыжыд-ө лоө јөрышыс?
13. Сіјө-жө 12 куб. см. течөј кык судта брус. Ыжыд-ө лоө талөн јөрышыс?
14. Течөј 3 судта брус, мед быд судтаын вөлі 2 візын 3 куб. см. Ыжыд-ө лоө талөн јөрышыс?

§ 35 Јүкөм.

Өтi лыд-кө јүкөө мөд-вылө, на костө гіжеө кык чут. Шу-ам гіжөма со мыј: $4 : 2$. Тајө лоө: нол јүкөма кык-пелө.

1. Бостөј 6 палыч, јүкөј кык-пелө өтмындаөн. Кымын палычөн лоө быд јүкөнүн? Уна-ө лоө $6 : 2 = ?$

2. Бостөј 6 палыч, јүкөј најөс 3 пелө өтмындаөн. Кымын палыч лоө быд јүкөнүн? Уна-ө лоө $6 : 3 = ?$

3. 6 кубік-кө јукны кык-пелө өтмындаөн, кымын кубікөн лоө быд јүкөнүн? Уна-ө лоө $6 : 2 = ?$

4. 6 кубік-кө јукам 3 пелө өтмындаөн, кымын кубікөн лоө быд јүкөнүн? Уна-ө $6 : 3 = ?$

5. 6 нывпосніс-кө торјөдны 2 өтыжда чукөрө, кымын нывпосні лоас быд чукөрын?

6. Сіјө-жө 6 нывпоснісө 3 чукөрө-кө өтмындаөн сувтөдам, кымын нывпосні лоас быд чукөрын? Уна-ө лоө $6 : 3 = ?$

7. Серпас-вылын 6 зорөд турун 2 візын. Кымынөд јүкөн став зорөдыслөн быд віз?

Быд візын став зорөдыслөн жыңыс. Жыңыс гіжеө со кызј: $\frac{1}{2}$.

8. Ыжыд-ө лоө 6-лөн жыңыс?

9. 3 чукöрын ставас 6 ныв. Кымынöд жүкөн нылыс быд чукöрын?

10. Кыз гижё өтi кожмөд жүкөн?

11. Лыддөј: $\frac{1}{2}$; $\frac{1}{3}$.

12. Кымын кубік 6 кубік кожмөд жүкөннн? Ыжыд-ө 6-лөн $\frac{1}{3}$?

13. Быдсатö-кө жүкөма öтыжда 4 пелö, быд жүкөн пондас шуеыны нөлөд жүкөннн; пасеысё сiјö $\frac{1}{4}$.

14. Быдса тор-кө жүкөма öтыжда 5, 6, 7, 8, 9-пелö, быд жүкөн пондас шуеыны витөд, 6-öd, 7-öd, 8-öd, 9-öd жүкөннн. Кыз тајö жүкөнјас пасеысёны?

15. Кыз лыддад етiјö лыдјасөс: $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{7}$?

39-öd еерпас.

16. Гижөј пасөн жын, кожмөд жүкөн, нөлөд жүкөн, витөд жүкөн, квајтөд жүкөн, сiјимөд жүкөн, көкјамысөд жүкөн, өкмысөд жүкөн.

$$1 \times 2 = ?$$

$$2 \times 2 = ?$$

$$3 \times 2 = ?$$

1. Бостөј таз став лыдсö 10-öз 2-пөв (Лоас 2-ысөн öктан таблитса).

2. 2-ыс 8-кө 16, унаö лоö $16 : 2 =$

3. Уна-ö лоö: $2 : 2 =$; $4 : 2 =$; $12 : 2 =$; $16 : 2 =$; $10 : 2 =$; $6 : 2 =$; $14 : 2 =$; $8 : 2 =$.

4. Уна-ö лоö: 2-лөн жынјыс? 6-лөн $\frac{1}{2}$? 12-лөн $\frac{1}{2}$? 4-лөн $\frac{1}{2}$? 16-лөн $\frac{1}{2}$? 8-лөн $\frac{1}{2}$? 10-лөн $\frac{1}{2}$? 14-лөн $\frac{1}{2}$?

5. 10 кампет-кө жукад шөріөн 2 воклы, кымын кампетөн налы воас?

6. Кымыные ковмас катөдны му-вылө 6 дод кужөд 2 вөлөн, кыкнан вөлыс-кө кайласны өтмындаые?

7. Кык кілометр-кузта кер орөдөмаөе шөрі. Куз-ө кер-помјас лоөмаөе?

8. Школаын өбөдајтөгөн быд 2 велөдчыелы еетөны 8 пос-сидік пірөгөн. Кымын пірөгөн воө быд велөдчыелы, јукөны-кө најө һаһсө шөріөн?

9. Лөбөдөј задача, мед ковмас корены 8-лые жыһсө; 12-лые жыһсө; 16-лые жыһсө.

10. Школа стөрөж быд 2 вежоные бөстө 18 шажт. Уһа-ө өөм воө сылы өтө вежоные?

11. Кымын град һөзө вөчны јөраным, паһтаыс-кө сылөн 18 метр; град да град кост паһтаыс 2 метр.

12. Уткәлөн вөлі 14 пі. Варыш жыһсө пышјөдлөма. Кымын пі колөма мам-дінас. Кымын пі пышјөдөма варыш?

13. Велодые вәјөма классө 16 карандаш, јуклөма 2 карандашөн мортлы. Кымын велөдчыелы јуклөмаөе 16 карандаһсө?

14. 18 преһік јукісны шөрі. Кымын преһік лоі быд чу-көрын?

$$1 \times 3 =$$

$$2 \times 3 =$$

$$3 \times 3 =$$

1. Бөстөј таз став лыдсө 10-өз 3-пөв.

2. 3-ые 5-кө лоө 15, уһа-ө лоө $15 : 3 = ?$

3. Уһа-ө лоө $3 : 3 =$; $6 : 3 =$; $12 : 3 =$; $18 : 3 =$; $27 : 3 =$; $9 : 3 =$; $15 : 3 =$; $21 : 3 =$; $24 : 3 = ?$

4. 6 һига јукісны өтмындаөн 3 велөдчыелы. Кымын һига-өн воіс быд мортлы?

5. Кујім велөдчые течеөмөн һөбісны 9 карандаш, сесеа јукісны өтмындаөн. Кымын карандашөн воіс быд велөдчыелы?

6. Кымын доз ковмас 12 кілограмм шыдөелы, быд дозјө-кө пуктыны 3 кілограммөн?

7. Өтi мешөк-вылө мунө 3 метр дөра. Кымын мешөк арт-мас 15 метра дөраыс?

8. 18 метр-куза тесма-кө вундыны 3 öтыжда-пелө, унаө-лоө тесма быд жүкөнын?

9. Общественнөј лавкаө воөма 21 мешөк һаң. Туј зев омөл, һајт. Лавкаө катлыны һаң телегаө течөны сөмын 3 мешөкөн. Кымынысөн кајас став һаңыс?

10. 24 шаңга течөмаөс отмындаөн 3 блүдјө. Кымын шаңга быд блүдын?

11. Крестәһнлөн 27 ыж. Мед бурјассө торјөдiс вузавны; сецөмыс лоi $\frac{1}{3}$. Кымын ыж торјөдiс вузавны?

$$1 \times 4 =$$

$$2 \times 4 =$$

$$3 \times 4 =$$

1. Бостөј таз став лыдсө 10-өз 4-пөв.

2. 4-ыс-кө 5-өс бостан лоө 20; уна-ө лоас 20 : 4?

3. Уна-ө лоас $12 : 4 =$; $28 : 4 =$; $36 : 4 =$; $4 : 4 =$;
 $24 : 4 =$; $20 : 4 =$; $32 : 4 =$; $8 : 4 =$; $16 : 4 =$.

4. Уна-ө лоө 20-лөн һөлөд жүкөныс? 32-лөн $\frac{1}{4}$; 12-лөн $\frac{1}{4}$;
4-лөн $\frac{1}{4}$?

5. Вөрын пөрөдөма 8 кер; һајөс позө кыскыны öтырјө 4 керјөн. Кымыныс лоө кајлыны став керысла?

6. Школа садын 4 вiҗын быдмө 12 пу. Кымын пу быд вiҗин?

7. Ведрасын 12 лiтр. Кымын лiтр ведра һөлөд жүкөнын?

8. Воғөсалөмаөс 20 кiлограмм пығ. Кымын пөрјө сiјөс мынтасны, быд мынтiг-кө сетасны 4 кiлограммөн?

9. 24 кiлограмм шыдөс колө кiетны 4 кiлограмм төрiг банкајасө. Кымын банка ковмас?

10. Кымын часөн мунан 28 кiлометр, быд часөн-кө мунан 4 кiлометр да 1 час мунас шојтчөм-вылө?

11. 36 кабала лiст жүкөмаөс 9 велөдчыслы. Кымын лiстөн воiс быд велөдчыслы?

12. 4 вічын 5тмындаын 16 керка. Кымын керка быд вічын?

$$1 \times 5 =$$

$$2 \times 5 =$$

$$3 \times 5 =$$

1. Бостөј тақ став лыдсө 19-өз 5-пөв.

2. 5-ыс-кө 6-өн лоө 30. Уна-ө лоө 30:5?

3. Уна-ө лоас: $5:5=$; $40:5=$; $10:5=$; $30:5=$;
 $15:5=$; $45:5=$; $25:5=$; $35:5=$.

4. Өтi вічө поғө пуктыны 5 пу. Кымын віч ковмас 10 пулы.

5. Став 5тыжда мұсыс крестаннн чукөртөма 15 мешөк наң. Кымын му сылөн вөдөма, быд мұсыс-кө воөма 5 мешөкөн?

6. Паңалөн 4 бабкі, Толалөн 20. Кымын-пөв Толалөн бабкіс уңжык Паңа-дорыс?

7. 25 тетрадт жүкісны 5 велөдчысөлы. Кымын тетрадөн воіс мортлы?

8. Градјорын 30 град; $\frac{1}{5}$ -ас капуста. Кымын градын быдмө капуста?

9. 5 судта керкаын 35 вежөс. Кымын вежөс быд судтаын, ставас-кө лыднас 5тмында?

10. Карсаң вөлөстөз 40 кілометр; $\frac{1}{5}$ жүкөн тујыс вывті омөлі і гуранөс, најт. Кымын кілометр бур туј? Кымын лок?

11. 45 кб. см. брусын 5 судта. Кымын кб. быд судтаын?

$$1 \times 6 =$$

$$2 \times 6 =$$

$$3 \times 6 =$$

.

1. Бостөј тақ став лыдсө 10-өз 6-пөв.

2. 6-ыс-кө 7-өн-лоө 42, уна-ө лоө 42:6?

3. Вісталөј, кущөм лыдјас вермамө жүкны 6-пелө?

4. Уна-ө лоө: $12:6=$; $30:6=$; $54:6=$; $18:6=$;
 $36:6=$; $24:6=$; $48:6$; $6:6$; $42:6$.

5. Уна-ö лоö 24-лөн квајтöд јукöныс; 12-лөн $\frac{1}{6}$; 42-лөн $\frac{1}{6}$; 36-лөн $\frac{1}{6}$; 54-лөн $\frac{1}{6}$; 18-лөн $\frac{1}{6}$; 48-лөн $\frac{1}{6}$; 30-лөн $\frac{1}{6}$?

6. 12 көлач 6 көлачөн кымын мортлы верман сетны?

40-öд серпас.

7. Гоб костöмыс пöв-26 сөктаыс чинö. 30 кiлограмм улщакыс кымын кiлограмм кос щак лоас?

8. Öбöдајтiгөн вайисны 12 еоркнi. Пызан сажын пукалисны багыс, мамыс да ноль челад. Соркнiсö јукисны öмындайн. Кымын еоркнiөн воис быд мортлы?

9. 6 град-вылыс öтмындайн керöмаөс 18 кiлограмм морков. Уна-ö воöма öтi град-вылыс?

10. 24 гектара му јукöма 6-пелö, ставыс öтыжда. Кымын гектар лоö быд муын?

11. Крестаннiлы колö петкöдны 36 дод-кујöд. Кымын лун сiјö кыскалас кујöдсö, быд лунөн-кө пондас катлыны 6 додөн?

12. Кыöмаөс есра дöра 48 метр-куфта, шöралöмаөс сес 6 öткөд шушун. Уна-ö дöра мунома быд шушун-вылö?

13. Гөбöч öшиңлөн ыждаыс 54 кв. см.; пағтаыс сылөн 6 см. Ыжыд-ö сылөн куфтаыс?

14. Велöдчыны заводiтöмсаң талунöз колi 42 лун. Кымын вежон-нын ми велöдчим?

$$1 \times 7 =$$

$$2 \times 7 =$$

$$3 \times 7 =$$

1. Бостöј тащ став лыдсö 10-öз 7-пöв.

2. 7-ыс-кө 4 лоö 28, уна-ö лоас $28:7$?

3. Уна-ө лоас 56:7; 35:7; 63:7; 14:7; 21:7; 42:7; 7:7; 28:7; 49:7?

4. Уна-ө лоө $\frac{1}{7}$ жүкөн 42-лөн? $\frac{1}{7}$ -көн 35-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 14-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 21-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 7-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 63-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 56-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 28-лөн; $\frac{1}{7}$ -көн 49-лөн?

5. Кымын вежон 14 лунын?

6. Ужалыс бостө өҕи луныс 7 шайтөн. Кымын луныс воас сылы 21 шайт; 28 шайт; 35 шайт; 42 шайт?

7. Өҕи id му-вылыс воөма 49 кілограмм наң. Уна-ө сетчө көзлөмаөс, көзөм-дөреыс-кө наңыс 7-пөв унжык воөма?

8. Агнуса пунктөма град-вылө 56 капуста, 7 капустаин быд візө. Кымын віз капуста пунктөма Агнуса?

9. Өҕи Вылгортса мужик быд лун летчылө карө. Кымын вежонин летчылас сїжө 63-ыс?

$$1 \times 8 =$$

$$2 \times 8 =$$

$$3 \times 8 =$$

1. Бостөј тақ став лыдсө 10-өз 8-пөв.

2. 8-ыс-кө 5 лоө 40, уна-ө лоө 40:8?

3. Уна-ө лоө: 64:8; 40:8; 32:8; 16:8; 48:8; 8:8; 24:8; 56:8; 72:8?

4. Уна-ө лоө $\frac{1}{8}$ -жүкөн 48; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 32-лөн; $\frac{1}{8}$ жүкөн 64-лөн; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 40-лөн; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 24-лөн; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 16-лөн; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 56-лөн; $\frac{1}{8}$ -жүкөн 72-лөн?

5. Колан төлыс Марја-төтка 8-ыс гудралөма пөк, чукөртөма өтмындаин 16 кілограмм выј. Кымын кілограмм выј артылөма быд гудраліг?

6. Керка етен 24 кв. метр. Жужыд-ө сїжө, кузтаыс-кө 8 метр?

7. Кымын гоз вөв поғө дорны 32 подковөн?

8. 40 кілограмм жежыд пыз жүкөмаөс 8 мортлы. Кымын кілограмм пыз воөма быд мортлы?

9. Пыжа муніс 48 кілометр 8 часөн. Кымын кілометрөн муніс сїжө быд час?

10. 8 тетрадь вурны еетöмaё школалы 56 лист кабала. Кымын лист кабала мунас быд тетрадь-вылö, ставас-кö кабала-сö пунктасны öтмындаөн?

11. Шашкиасан пöв квадрат-код. Ыждамы сылөн 64 квадрат. Кымын квадрат быд бокöд?

12. Вурғыны велöдчигөн 8 велöдчылы еетöмaё öтмындаөн 72 киз. Кымын кизөн воöма быд мортлы?

$$1 \times 9 =$$

$$2 \times 9 =$$

$$3 \times 9 =$$

1. Бостöј таз, став лыдсö 10-öз, 9-пöв.

2. 9-ыг-кö 6 лоö 54, уна-ö лоö 54 : 9?

3. Уна-ö лоö: 36 : 9 = ; 46 : 9 = ; 81 : 9 = ; 72 : 9 = ; 18 : 9 = ; 9 : 9 = ; 27 : 9 = ; 54 : 9 = ; 63 : 9 = .

4. Уна-ö лоö: 27-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 18-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс 63-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 45-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 36-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 72-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 81-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 54-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс; 9-лөн $\frac{1}{9}$ -ныс?

5. Öтыжда 9 градые бостöмaё 18 көрзинка öгурчи. Кымын көрзинка öгурчи чукöртöмaё быд градые?

6. Школа жöрын 36 öмиз куст. Öти велöдчые вотöма öмиз-сö $\frac{1}{9}$ жүкөн кустыс. Кымын кустыс сижö вотöма öмизсö?

7. Мелничанын ыжыд ва-гöгылыслөн 54 пинь, ичöt гöгылыслөн 9-пöв ещажык. Кымын пинь ичöt гöгылыслөн?

8. Велöдые вајис классö 27 еерпас жүкыны öтмындаөн 9 велöдчылы. Кымын еерпасөн воас быд велöдчылы?

9. 9 килограмм уль картофелые артмö 1 килограмм кос картофел. Кымын килограмм кос картофел лоас 72 килограмм уль картофелые?

10. Суседлөн 46 күрöга-петука; $\frac{1}{9}$ -ныс петук. Кымын петук сылөн?

11. 63 гектар муыс Вылгорт вöлöстын $\frac{1}{9}$ -ас көзöма id. Кымын гектар му id-улын?

12. Школа жöрным мијан квадрата; ыждамыс 81 кв. метр. Кымын метр жöрным куфта-ногыс да паста-ногыс торјөн?

§ 36. Уж. Кымын быд жүкөнүн.

1. $18:6=$; $21:7=$; $24:6=$; $35:5=$; $18:3=$;
 $24:4=$; $21:3=$.

2. $16:8=$; $36:9=$; $35:7=$; $16:2=$; $36:4=$;
 $25:5=$; $40:8=$.

3. $8:4=$; $30:6=$; $12:4=$; $14:7=$; $48:6=$;
 $45:5=$; $54:9=$.

4. $48:8=$; $15:3=$; $42:7=$; $24:2=$; $42:6=$
 $20:4=$; $49:7=$.

5. $36:6=$; $28:7=$; $12:6=$; $56:8=$; $24:8=$;
 $32:4=$; $56:7=$.

6. $9:3=$; $64:8=$; $45:9=$; $63:7=$; $8:2=$
 $27:9=$; $63:9=$.

Уна-о лоб:

7.	81-лөн	$\frac{1}{9}$	жүкөнүс;	30-лөн	$\frac{1}{6}$	жүкөнүс?
8.	56	» $\frac{1}{8}$	»	56	» $\frac{1}{7}$	»
9.	48	» $\frac{1}{6}$	»	64	» $\frac{1}{8}$	»
10.	9	» $\frac{1}{3}$	»	63	» $\frac{1}{7}$	»
11.	72	» $\frac{1}{9}$	»	40	» $\frac{1}{8}$	»
12.	24	» $\frac{1}{4}$	»	42	» $\frac{1}{6}$	»
13.	32	» $\frac{1}{8}$	«	28	» $\frac{1}{7}$	»
14.	18	» $\frac{1}{6}$	»	32	» $\frac{1}{4}$	»
15.	46	» $\frac{1}{9}$	»	36	» $\frac{1}{9}$	»
16.	49	» $\frac{1}{7}$	»	24	» $\frac{1}{6}$	»
17.	63	» $\frac{1}{9}$	»	35	» $\frac{1}{5}$	»
18.	56	» $\frac{1}{7}$	»	45	» $\frac{1}{5}$	»
19.	8	» $\frac{1}{2}$	»	72	» $\frac{1}{8}$	»
20.	42	» $\frac{1}{7}$	»	18	» $\frac{1}{9}$	»
21.	28	» $\frac{1}{4}$	»	45	» $\frac{1}{9}$	»
22.	54	» $\frac{1}{6}$	»	21	» $\frac{1}{7}$	»
23.	27	» $\frac{1}{9}$	»	24	» $\frac{1}{8}$	»
24.	14	» $\frac{1}{7}$	»	40	» $\frac{1}{5}$	»
25.	10	» $\frac{1}{2}$	»	15	» $\frac{1}{5}$	»
26.	16	» $\frac{1}{4}$	»	21	» $\frac{1}{3}$	»
27.	25	» $\frac{1}{5}$	»	27	» $\frac{1}{3}$	»
28.	36	» $\frac{1}{4}$	»	12	» $\frac{1}{6}$	»

§ 37. Задачаҗас решајтны велөдчөм.

Јуалөј, сесеа висталөј:

1. Кола јукіе 20 шарјт өтмындаөн 4-пелө.
2. Вежаңөлөн 45 колк. Сіјө најөс пунктіе пөжны өтмындаөн 5 дозјө.
3. Пөчө јукіе 48 ыж 6-нан нылыслы өтмындаөн.
4. Вөла муніс 36 кілометр 4 часөн.
5. Надалөн вөлі 42 шајт. $\frac{1}{6}$ сее етеіе корыелы.
6. дөра пома сулалө 36 шајт. $\frac{1}{4}$ -сө дөраыслые вузалісны.
7. Крестаңын петкөдіс 24 дод кујөд өтмындаөн кык му былө.
8. Бағ јукіе 45 шајт өтмындаөн 3 пілы.
9. Каменнөј керка вөчигөн кірпічјас-костас кістөны лыаөн сорлалөм тсемент: 6 отыжда лыа јүкөн-былө боестө 1 јүкөн портландскөј тсемент. Каменнөј керка вөчые тсементкөд сорлавны вәјөма 54 кілограмм лыа.
10. Нәга переплетајтөм сулалө $\frac{1}{5}$ јүкөн нәга доныс. Велөдчыслөн вөлі 2 нәга: өчыс 45 шајта, мөдыс 40 шајта.
- 11 Веекыд нөлпелөсалөн куқта-ногыс 2-пөв ыжыдык пагтаыс; став дор куқтаыслөн жыныс 15 метр. Төдмалөј куқтасө да пагтасө нөлпелөсалые.

§ 38. Кымын јүкөн. Кымын-пөв.

1. Боестөј 6 палыч; јүкөј најөс кымынкө-пелө, сөмын мед быд јүкөн вөлі 3 палычөн. Кымын јүкөн лө? Кымын-пөв 3-ыс 6-ас? Уна-ө лө $6 : 3 = ?$
2. Боестөј 6 палыч чінталөј сее 3 палычөн. Кымыные чінтід 3 палычнас? Кымын 3-ыс 6-ас? Уна-ө лө $6 : 3 = ?$
3. Быд јүкөдын 2 кубік. Кымын сецөм јүкөдсө колө боестны, мед артмас 6 кубіка брус? Кымыные 2-ыс 6-ас? Уна-ө лө $6 : 2 = ?$
4. Кымын везө поғө дөсөдны 6 јур турун 3 јүрөн? Кымыные 3-ыс 6-ас?

5. 6 кызы кымын чукөр лөб, быд чукөрынкө 2 кызөн?
Кымыныг 2-ыс 6-ас?

6. Кымын көрөбкә колө лөсөдны 16 перөлы, быд көрөб-
каф-кө пуктыны 4 перөөн?

Кымын:			Кымыныг:		
7.	12-ын кымын	2?	14.	20-ын кымыныг	4?
8.	18 »	3?	16.	42 »	6?
9.	63 »	9?	16.	18 »	2?
10.	35 »	5?	17.	72 »	9?
11.	28 »	4?	18.	64 »	8?
12.	36 »	4?	19.	56 »	7?
13.	18 »	6?	20.	18 »	9?

Кымын:			Кымыныг:		
21.	48-ын кымын	8?	28.	14-ын кымыныг	2?
22.	14 »	7?	29.	21 »	3?
23.	16 »	4?	30.	16 »	4?
24.	36 »	6?	21.	25 »	5?
25.	30 »	5?	32.	36 »	6?
26.	35 »	7?	33.	32 »	8?
27.	24 »	8?	34.	28 »	7?

§ 39. Задачяс.

1. Кымын кирпич позө нөбны 25 шайт-вылө, өтi кирпичыс-
кө сулалө 5 шайт?

2. Марја 7 вічө пуктөма 56 капуста. Мөвпалөј да јуа-
лөј мыјкө, сесеа вісталөј вөча.

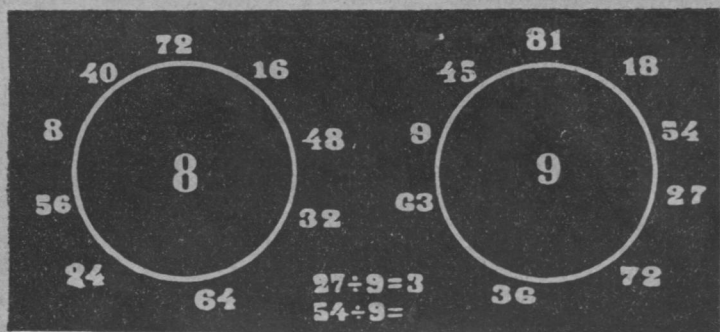
3. Школалы сетісны 81 кв. м. ыжда му сад-улө. Төдма-
лөј кузтасө сетөм мулыс, пастаыс-кө 9 метр?

4. Школа градјөр улө сетөмаөсө квадратнөј му 64 кв.
метр ыжда. Ыжыд-ө кузтаыс да пастаыс муыслөн?

5. 9 метра паста керка-возө лөсөдома 63 кв. м. ыжда
вескыд нөлпелөса места сад-улө. Паскыд-ө лөас садыс?

6. Течөма 8 судта брус 72 куб. см. Кымын кубік быд
судтаын? Вермасны оз лоны отыждаөн бокјасыс став судтаас?

§ 40. Кымын-пөв ыжыджык.

41-өд серпас.

1. Индөй бедторнад 81 да 9-вылө, висталөй, кымын-пөв 81-ыс ыжыджык 9-ыс?

Енө вунөдөй, кор колө төдмавны кымын-пөв өтi лыд ыжыджык мөдые колө ыжыджык лыдеө јукны iчөт вылас.

Сiз кыщовтөй кыщ гөгөр, индалөй кыщ сажса лыд вылө да 9-вылө; висталөй, кымын-пөв индөм кыщ-сајса лыд ыжыджык 9-ыс?

2. Кыщ-пiө шөрас гижөј 8-өс, содталөј 8-өн 72-өү; быд содтөм-бөрын выл лоөм лыдеө гижөј кыщ-сајсө гөгөрыс. Öнi индалөй кыщ-пiса 8-вылас да кущөмкө кыщ сажса лыд-вылө; висталөй, кымын-пөв индөм кыщ-сајса лыд ыжыджык 8-ыс?

3. Таз-жө вөчөј 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1-көд.

Гижөј индөм ужсө, јуасан пасјас-пыд-дi пукталөј лыдјас.

4. $9 \times ? = 45$ $? \times 6 = 54$ $4 \times ? = 28$

5. $8 \times ? = 72$ $? \times 7 = 63$ $6 \times ? = 35$

6. $3 \times ? = 12$ $? \times 8 = 56$ $9 \times ? = 81$

7. $6 \times ? = 42$ $? \times 9 = 45$ $8 \times ? = 64$

8. $6 \times ? = 24$ $? \times 6 = 30$ $6 \times ? = 40$.

Сiз-жө вөчөј вөзө ужкөд.

9. $28 : ? = 4$ $? : 4 = 8$ $? : 5 = 8$

10. $32 : ? = 8$ $? : 7 = 9$ $? : 7 = 3$

11. $56 : ? = 7$ $? : 9 = 6$ $? : 6 = 6$

12. $20 : ? = 4$ $? : 8 = 8$ $? : 5 = 5$

13. $35 : ? = 7$ $? : 4 = 5$ $? : 6 = 2$

14. $?:? = 1$ $?:? = 16$ $?:? = 49$

15. $?:? = 4$ $?:? = 25$ $?:? = 64$

16. $?:? = 9$ $?:? = 36$ $?:? = 81$

17. Машина гогыл бергөдлыны колө 6 метр-кузта тасма. Кымын сецөм тасма артмас 18 метр-кузта кучкые?

18. Ме адза 18 еин. Кымын морт ме-возын?

19. Лавканын 36 пөдкөв. Кымын вөвлы тырмас сымында подковыс?

20. Кымын метр пес позо нөбны 81 шайт-вылө, өтө метр пес-кө сулалө 9 шайт?

21. Кымын карандаш позо нөбны 72 шайт-вылө, өтө карандашыс-кө сулалө 8 шайт?

22. Верочкалөн ем лента 16 саңғиметр-куза. Акаңжасө шапмөдны вундөс сижө лентасө 8 саңғиметра торжасө. Кымын пелө вундөма сижө лентасө?

23. 5 килограмм шлөвкые артмө 1 килограмм шлөвкө вый, коласыс жөвваө пөрө. Кымын килограмм вый да жөвва артмас 20 килограмм шлөвкые?

24. Сорөсө сорөс 4 лунөн 16 подков вөвлы. а) кымын вөвлы сорөс пөдкөв 1 лунө? б) кымын пөдкөв сорөс 1 лунө?

25. Марколөн 9 тырыс мөс да 7 кукаң. Отмындаөн кыкнан еикас скөтсө сижө вузалөс. Вузалөм-мыгөтө гортас колө воzza став скөтөсө жыңыс. Кымын ыжыд мөс, кымын кукаң вузалөма Марко?

26. Ыжыд паракод да пур паракод Кулөмдинеаң карө пөтөны өтпыржө. Ыжыд паракодыс быд час мунө 20 километр, пур паракодыс 13-өс. Кымын час-мыгөтө на-костын лөб 35 километр?

27. Кык сүеелдөн отмындаөн 20 мешөк зөр. Отыс вердөма вөлыслы 8 мешөк зөр, мөдыс 2-пөв ецажык. Кымын мешөкөн зөрыс колөма сүеелдөслөн? Кымын мешөк зөр колөма налөн ставыс?

28. Туј пөлөн пукталөмаөс пујас; пуыс пуоз, костыс 3 метр. Кымын пу позо пуктыны 3, 6, 9, 12, 18 метра местаө?

29. Школа садын 15 лөм да пелөс пу; лөм пуыс 2-пөв унжык пелөсөсө. Кымын лөм пу да кымын пелөс пу школа садын?

30. Нада вотөс 36 сус кол; нөлөд жүкөныс сөс вөлөма тыртөм. Кымын сус кол вескалөма тыра?

31. Кымын ічөт пач вермас течны пач вөчыс өтi вежонө, быд пач течөмө-кө муно 2 лун?

32. Крестанiн колiс 3 пiлы 9 мөс; шөркөст пиыслы щөк тiс бостны $\frac{1}{3}$ жүкөнсө став моссыс; ыжыдыслы—1 мөскөн ун-жык сыыс; ічөтыслы 1 мөскөн ещажык шөркөстөыс. Кымын мөскөн воiс быд пiлы?

33. Бат вајiс лавкаыс 15 көлач. Сес сiјө еетiс Ваһалы $\frac{1}{5}$ жүкөнсө, Мишалы 4-өс, Јогорлы 5-өс. Кымын колач сылөн колi?

34. Сыктывдiн карсаң мөдiсны грузла 15 вөлөн. Виһинын накөд өтлааеiсны нөшта кык чукөр; өһиас $\frac{1}{3}$ жүкөн, мөдас $\frac{1}{5}$ жүкөн вөв карса чукөреыс. Кымын вөла мөдөдчiс Виһинеаң-возө?

Јүкөј iндөм лыдјас.

35.	16 : 4 = ?	32 : 4 = ?	8 : 4 = ?
36.	16 : 4 = ?	16 : 8 = ?	16 : 2 = ?
37.	16 : 4 = ?	32 : 8 = ?	8 : 2 = ?
38.	8 : 2 = ?	80 : 20 = ?	40 : 10 = ?
39.	80 : 20 = ?	8 : 2 = ?	3 : 1 = ?

40. Ен-ө тi каз-алөј жүкөдлыс (частное) вежласөмсө јукан (делимое) да јукыс (делитель) вежласөмыс?

41. Мыј лоө жүкөдыскөд, јукансө-кө кымынкө-пөв ыждөдам?

42. Мыј лоө жүкөдкөд јукысө-кө кымынкө-пөв чiнтам?

43. Мыј лоө жүкөдкөд јукысө-кө кымынкө-пөв ыждөдам?

44. Мыј лоө жүкөдкөд јукысө-кө кымынкө-пөв чiнтам?

45. Мыј лоө жүкөдкөд, јукансө да јукысө-кө өтпырјө чiнтам лiбө ыждөдам өтi лыд-пөв?

§ 41. Кiзөр тор јөрыш муртасјас.

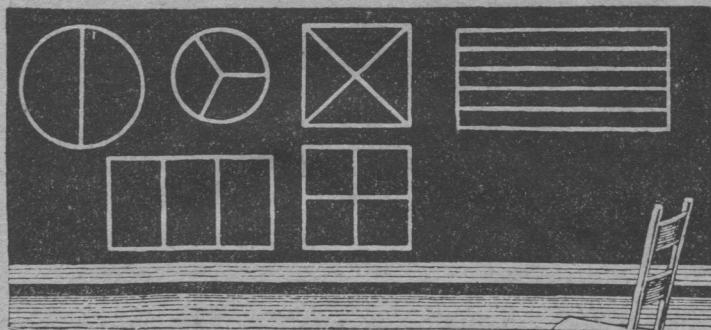
Кiзөр тор јөрыш мурталөны лiтрөн. Лiтрын $1\frac{2}{3}$ сула. 100 лiтр шуө гекто-лiтрөн, пөштi $8\frac{1}{3}$ ведра. Лiтр-пыд-дi жеһыдјыка гiжкө л.

§ 42. Шөлыд тор муртасјас.

Туејас, көјдысјас муртавеөны парөшнө сы-вылө лөсөдөм дозјасөн, лiбө весөн.

Весөн муртавы буржык, стөчжык лоас. Бостам кушомкө дозjö тырысе еу, ырснйтам доз-вывтысе беддөн—тыр лоө; сее-са сйö дозяс бокјасас гозыг-мөдые таркөдыштам беднас: еу пукас, топалас—дозным жынја лоө, бура уна еу-тө позас сетчө содтыны. Сйкө дозjөн мурталөмые стөч еөкта он вермы төдмавы.

§ 43. Јукөнјас.

42-өд серпас.

Быдсаөс өтыжда јукөнјас-вылө торjөдлөм. Кымын-пөв быд јукөн ічөтжык быдсаөсе.

1. Рісујтөј кыш; шөріалөј сйөс вескыд вічөн. Кыш шөріалые вескыд вічыд мунө кышовшөрсә чут-пыр—кыг мөд-ног нымтысөө т с е н т р-пыр—шусө д і а м е т р ө н.

2. Рісујтөј кыш. Тсентреаң кыш-дорө вічнитөј 3 віч, мед најө јукасны кышсө өттыреа 3 пелө. Тајө вічјасые, тсентрые петөм вічјасые шусөны р а д і у с ө н.

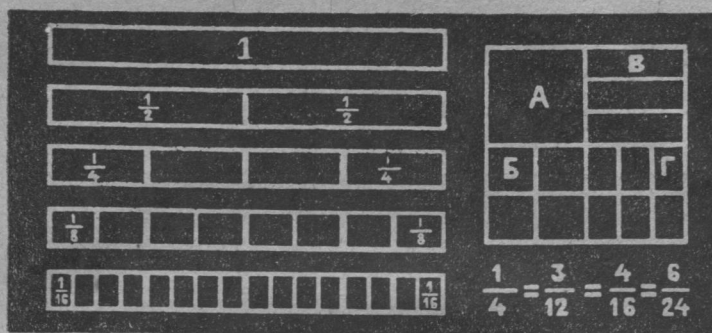
3. Рісујтөј квадрат, шөріалөј сйөс вескыд вічөн өтө пелөссә мөд воча пелөсөз. Пелөссә пелөсөз квадрат шөріалые віч шусө д і а г о н а л ө н.

4. Рісујтөј вескыд нөлпелөса тор, јукөј өттыреа 3-пелө. Ыжыд-ө лоө быд јукөн? Өтө көјмөд јукөн гөжөө $\frac{1}{3}$; гөжөј быд јукөнө $\frac{1}{3}$.

5. Рісујтөј квадрат, јукөј кык вічөн өттыреа 4 јукөнө, мед вічјасые өтлааласны кык воча бокјаслые шөрјассө. Тјан артмас 4 өтыжда квадрат. Кымынөд јукөн ыжыд квадратлөн лоө ічөткө квадрат? Нөлөд јукөн гөжөө $\frac{1}{4}$.

6. Рісујтөј вескыд нөлпелөса тор, јукөј шөрі. Выл тор лоас жын; гөжөө $\frac{1}{2}$. кымын жынјые артмө быдса?

7. Рисујтөј вескыд нолпелөсә тор, жүкөј отгыреә 5-пелө. Кыз пондае шуеыны быд жүкөн? Витөд жүкөн гижө $\frac{1}{5}$. Кымын $\frac{1}{5}$ жүкөнне артмө быдса?

43-өд еерпас.

8. Быд витөд жүкөнсө суцкөј 1 булавкаөн. Кымын булавка суцкид ставсө? Уна-ө лоө 10 булавкалөн витөд жүкөнне?

9. Рисујтөј вескыд нолпелөсә тор, жүкөј отыжда 8-пелө. Быд жүкөд кымынөд жүкөн лоө быдсалөн? Көкжамысөд жүкөн гижө $\frac{1}{8}$. Гижөј $\frac{1}{8}$ жүкөн быд жүкөнө. Кымын көкжамысөд жүкөнне артмө быдса?

10. Бөстөј 16 аңкыщ; өтi аңкыщ пунктөј возза жүкөд-вылас, мөдөс—мөдас, којмөдөс—којмөдас с, в; пункталөј дорвыв став аңкыщө, кытчөз оз быр. Кымын аңкыщөн лоө быд жүкөддн? Уна-ө лоө 16-лөн $\frac{1}{8}$ жүкөнне?

11. Таз-жө вежөралөј, уна-ө лоө $\frac{1}{5}$ жүкөнне 15 лөн?

12. $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{4}{5}$, $\frac{3}{8}$, с. в. шуеоны жүкөнјасөн (дробјасөн. Визывса лыдыс шуеө лыд петкөдлысөн (числитель); визывсаыс—јукөн петкөдлысөн. (знаменатель).

13. Рисујтөј ыжыдык квадрат, жүкөј сјө кые визөн—водсаөн да сувтсаөн отгыреә 4-пелө. өтi жүкөд нимтөј А-өн. А кымынөд жүкөн быдсалөн? Гижөј сјөсө.

14. Жүкөј А ыжда шујгаладорса улыса квадратеө отыжда 4-пелө. өтi жүкөн сее нимтөј Б-өн. Кымынөд жүкөн ичөт квадратлөн лос ичөт квадрат Б? Кымынөд жүкөн ыжыд квадратлөн лос ичөт квадрат Б? Кыз гижес тајө жүкөн?

15. Вескыдла-дорыс вылыса ічөт квадратсө жүкөј отыжда 3-пелө; өтi жүкөн нiмтөј В-өн. Кымынөд жүкөн ыжыд квадратлөн лoас В-ыс? Кыз гiжеас тајө жүкөныс?

16. Улыса вескыд ічөт квадратсө өтi водса да кык сувтса вічөн жүкөј отыжда 6-пелө. Өтi жүкөд нiмтөј Г-өн. Кымынөд жүкөд, быдсалөн лоө Г-ыс? Кыз гiжны та-ыжда жүкөдсө?

17. Вермад онө өнi гiжны:

$$\frac{1}{4} = \frac{3}{12} = \frac{4}{16} = \frac{6}{24}?$$

Тајө став жүкөныс отыждаөө $\frac{1}{4}$ көд. Квадрат А-тө-кө ес-кө жүкiд отыжда 5-пелө, сецөм жүкөныс ыжыд квадрат А-ын вөлі 20, квадрат А сөмын $\frac{5}{20}$ ыжыд квадратлөн; вермiд гiжны:

$$\frac{1}{4} = \frac{3}{12} = \frac{4}{16} = \frac{5}{20} = \frac{6}{24}$$

Вицөдлөј: тајө став жүкөныслөн жүкөн петкөдлыгыс 4-пөв ыжыдзык лыд петкөдлыгысы; став жүкөныс квадрат А, ілі $\frac{1}{4}$ жүкөн ыжыд квадратлөн.

Метр куза вескыд нөлпелөсә тор жүкөј отыжда 10-пелө. Уна-ө лоө быд жүкөнын? Кыз сiјө пондас гiжеыны? Таз жүкөө метр. Быд $\frac{1}{10}$ жүкөн шүөө **дeтcиmетрөн**; 10 дeтcиметрыс артмө метр; 5 дeтcиметр—метр жын.

§ 44. Өтыжда жүкөнјас быдса дінас.

1. Руцөг наң тупөсө жүкөма отыжда 4-пелө. Миша бөстөма сес кујим жүкөн. Кымынөд жүкөн тупөселөн колөма? Ыжыд-ө?

2. Картупель жүкөма отыжда 8-пелө. Кымынөд жүкөн быдса картупеллөн быд жүкөдын. Пета бөстөма сецөм жүкөнсө 5-өс; куцөм жүкөн быдсалыс бөстөма сiјө? Кымын жүкөн колi? Кола-сыс кымынөд жүкөн быдсалөн?

3. Бат жүкiс 3 пілы өм. Мiталы сетiс 6 шайт. Грiшалы 3 шайт, Володалы 2 шайт. Уна-ө өм сетiс сiјө став піысы? Ыжыд-ө жүкөн став өмөыс воiс быд пілы?

4. Пісујтөј кыщ; рацiусјасөн жүклөј сiјөс отыжда 8-пелө. 3 жүкөн сөдөдөј карандашнаныд. Кымынөд жүкөн кыщлыс сөдөдiд? Кымынөд жүкөн кыщлөн колi жежыд?

5. Пісујтөј квадрат, жүкөј сiјөс водса да сувтса вічјасөн отыжда 4-пелө; быд жүкөн возза-мозыс бара жүкөј 4-пелө. Сөдөдөј карандашнаныд мед поснi 5 квадрат. Кымынөд жүкөн быдсалөн колi сөдөдөтөм?

§ 45. Задачајас.

1. 9 мешок су-кө воома 1 гектар муы, уна-ө бостөмөсө $\frac{1}{3}$ жүкөн гектарыс?

2. 24 велөдчыыы мијан классын $\frac{1}{5}$ жүкөныс көлі мөд во-кежлө, мүкөдсө вужөдины мөд классө. Кымын велөдчыыс ко-лыны мөд во-кежлө? Кымынөс вужөдины мөд классө?

3. Олөшалөн вөлі 12 шажт; мыјеурө нөбас-вылө вијис сижө $\frac{3}{4}$ жүкөнсө став сөмөыс. Уна-ө сөм сылөн көлі?

4. Креетанка керис 25 мешок картупель; $\frac{1}{5}$ жүкөныс сее вөлөма сие. Кымын мешок бур картупель? Кымын мешок щыкөм картупель лөма креетанкалөн?

5. Бөрја 6 лунын $\frac{1}{3}$ жүкөн луныс вөлі мича—гажа лунјас, $\frac{1}{2}$ кымөра, $\frac{1}{6}$ жүкөныс—төла. Кымын мича лун, кымөра, төла лун вөлі квајт лун-шын?

6. Воклөн 8 сакар тор; $\frac{1}{3}$ сее сетис сижө чојлы, өтө тор $\frac{1}{2}$ еојис ачыс. Кымын сакар тор көлі сылөн?

7. Качалөн вөлі 1 еоркнө; $\frac{2}{3}$ жүкөнсө сетис сижө чојыслы, колассө еојис ачыс. Ыжыд-ө еоркнө тор еојис ачыс?

8. Öтө көрзинкаын 9 колк, мөдын сы $\frac{2}{3}$ жүкөн-мында. Кымын колк мөд көрзинкаас? Кымын колк 2 көрзинкаын өтмаын?

9. Курөг позјын вөлі 20 курөг; $\frac{3}{4}$ жүкөнсө сее вузалисны. Кымын чипан көлі позјө?

10. Мишө Максимлөн вөлі 18 ыж, арын $\frac{3}{3}$ жүкөнсө сее вузалис. Кымын ыж сылөн көлі төвјөдны?

11. Мича ул еоркнөыс артмө $\frac{1}{9}$ жүкөн кос пареңча. Кымын килограмм кос пареңча артмас 81 килограмм ул еоркнөыс?

12. Кодыс тижанлы колө: $\frac{2}{3}$ жүкөн 6-лыс, алы $\frac{1}{2}$ -сө 8 кампетлыс?

§ 46. Јүкөн содтөм.

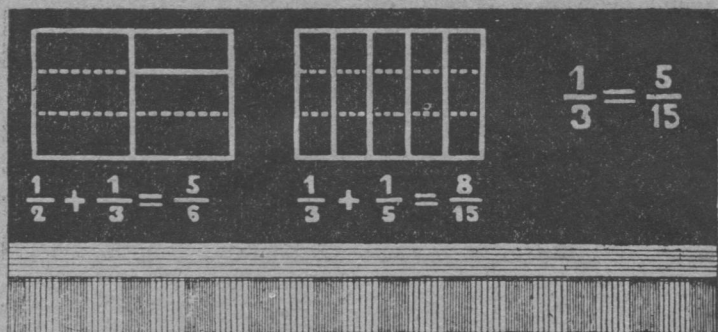
1. Уна-ө лөб $\frac{1}{2} + \frac{1}{3} = ?$ Рисујтөј ноль вескыд пелөсаөс, шөриалөј сижөс сувтса пөнеа виңөн; сееа чутөс вөдса виңөн жүкөј өтыжда 3-пелө. Адзад: $\frac{1}{2}$ лөб $\frac{3}{6}$; $\frac{1}{3} = \frac{2}{6}$; сиз-кө $\frac{1}{2} + \frac{1}{3} = \frac{3}{6} + \frac{2}{6} = \frac{5}{6}$, илө $\frac{1}{2} + \frac{2}{3} = \frac{5}{6}$.

2. Уна-ө лөб $\frac{1}{3} + \frac{1}{5}$? Рисујтөј вескыд нөльпелөсөс, вөчөј воқза моз.

3. Ваңа најөбитіс шайт $\frac{1}{2}$, Јаша шайт $\frac{1}{4}$ јукөн. Уна-ө сөм најөбитөмаө најө өтлаын?

4. Ёута сөтис Надалы сөркңилыс $\frac{5}{8}$ јукөнсө, Наташалы $\frac{1}{4}$ јукөнсө. Кымынөд јукөн сөркңилыс сөтис сїјө кык нывлы?

5. Надежа вундіс гектар $\frac{1}{2}$ зөр, нылыс сөмын $\frac{1}{3}$ јукөнсө гектарылыс. Кымынөд јукөн гектарылыс вундісны кык ныв-баба?

44-өд сөрпас.

6. Рісүјтөј віз $\frac{3}{4}$ јукөн дөтсїметр-кузта; нүжөдөј сїјө $\frac{7}{8}$ јукөн дөтсїметр-кузта. Куз-ө лөб візныд? Кымын сен дөтсїметрыслөн $\frac{1}{8}$ јукөнныс? Уна-ө лөб $\frac{3}{4} + \frac{7}{8}$?

7. Вескыд нөлпелөса рісүјтөмөн да јуклөмөн төдмалөј, уна-ө лөас $\frac{7}{8} + \frac{3}{4}$?

8. Пөсылка ыстыны лөсөдөмаө јашщїк: кузтаыс метрлөн $\frac{3}{4}$ јукөнныс, пастаыс метр $\frac{1}{3}$. Кымын метр лөб јашщїк гөгөрыс.

9. Міө Мікул нөбөма екілограмм роч кужөд. $\frac{1}{3}$ јукөнсө став кужөдеыс разөдөма өтї му-вылө, $\frac{1}{4}$ јукөнсө—мөдө. Кымынөд јукөн став кужөдеыс разөдөма сїјө кык му-вылө.

§ 47. Јукөн чїнтөм.

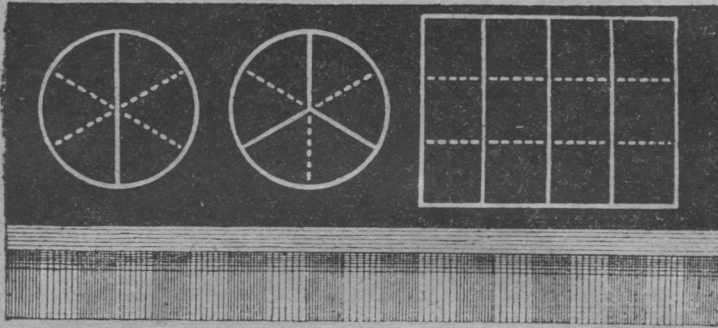
1. Рісүјтөј кык өтыжда кыщ; радіусјасөн өтїсө јукөј шөрі-пөв, мөдөсө өтыжда 3-пелө. Кодыс ыжыдзык. $\frac{1}{2}$ алї $\frac{1}{3}$ јукөнныс?

2. Чүтөсө радіусјасөн возза кыщөыс кыкнан јукөнсө јукөј өтыжда 3-пелө, мөдөыс 2-пелө. Гырыс-ө јукөнјас лөбны возза кыщас? Мөд кыщас?

3. Кымын квајтөд јукөнныс артмө $\frac{1}{2}$? Кымын квајтөд јукөнныс артмө $\frac{1}{3}$?

4. Унабн-ө $\frac{1}{2}$ ыжыдзык $\frac{1}{3}$ јукөнныс?

5. $\frac{1}{3}$ жүкөнүе чинтө $\frac{1}{4}$ жүкөн. Өтө кыш жүкө $\frac{1}{3}$ пелө, мөдөс—4-пелө. Воңа кышсы быд жүкөн чутө радиусасөн жүкө $\frac{1}{3}$ пелө, мөдөсы—3-пелө. Кымынөд жүкөн ыжыд кышсы лоө быд жүкөн? Сиз-кө, ыжыд-ө лоө коласы, $\frac{1}{3}$ жүкөн-ныс-кө чинтам $\frac{1}{4}$ жүкөнсө, ил $\frac{1}{3} - \frac{1}{4} =$

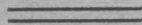

45-өд еерпас.

6. Мөд-ног төдмалө $\frac{1}{3}$ жүкөн-ныс-кө чинтам $\frac{1}{4}$ жүкөнсө. Вескыд нолпелөсөс чутө водса виңөн жүкө $\frac{1}{3}$ пелө, да сувтса понса виңөн өтыжда 4-пелө. Ыжыд-ө лоө быд жүкөн? Адзанныд: быд жүкөн лоө $\frac{1}{2}$ жүкөн вескыд нолпелөсөс. Сөгса $\frac{1}{3}$ жүкөнны 4 вескыд нолпелөсө, ставыс өтыжда $\frac{4}{12}$ жүкөнкөд; $\frac{1}{4}$ жүкөнны 3 ичөтөк вескыд нолпелөсө тор-жас, өтыжда $\frac{3}{12}$ жүкөнкөд. Виңталө $\frac{1}{3}$ жүкөн-ныс-кө чинтам $\frac{1}{4}$ жүкөн?

7. Виңталө $\frac{1}{12}$ жүкөн $\frac{2}{3}$ жүкөнны? Кымын $\frac{1}{12}$ жүкөн $\frac{3}{4}$ жүкөнны?

8. Уна-ө-нө $\frac{3}{4}$ жүкөн ыжыд-жык $\frac{2}{3}$ жүкөнны?

Цена 55 к.

8007

